

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra občanského práva

Diplomová práce

Dovolání

Zpracoval: Pavel Feranec

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Miroslav Hromada, Ph.D.

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Pavel FERANEC**
Osobní číslo: **R16M0054P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Dovolání**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Aktuální právní úprava dovolání
3. Vybrané otázky
4. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Miroslav Hromada, Ph.D.**
Katedra pracovního práva a práva sociálního
zabezpečení

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 20. července 2020

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, březen 2021

Pavel Feranec

Poděkování:

„První díky patří vedoucímu diplomové práce Mgr. Miroslavu Hromadovi, Ph.D. za vstřícnost, ochotu a cenné rady. Druhé díky věnuji celé své rodině za trpělivost, toleranci a podporu. Třetí díky si zaslouží především má dcera Karolínka za motivaci, kterou mě v průběhu psaní diplomové práce zásobovala.“

Obsah:

Seznam použitých zkratk:	8
1. Úvod	9
2. Aktuální právní úprava dovolání	10
2.1. Historické souvislosti vedoucí k aktuální podobě	10
2.1.1. Josefský soudní řád	10
2.1.2. Rakouský civilní řád soudní	11
2.1.3. Vznik Československa	15
2.1.4. Dovolání po roce 1948	16
2.1.5. Polistopadová úprava dovolání	18
2.2. Obecně k dovolání	23
2.3. Opravné systémy	25
2.3.1. Systém apelační	25
2.3.2. Systém kasační	26
2.3.3. Systém revizní	26
2.4. Nejvyšší soud jako soud dovolací	27
2.5. Přípustnost dovolání	30
2.5.1. Objektivní podmínky přípustnosti	31
2.5.2. Subjektivní podmínky přípustnosti	35
2.6. Náležitosti dovolání	37
2.6.1. Určení, proti kterému rozhodnutí dovolání směřuje	37
2.6.2. Rozsah dovolání	38
2.6.3. Dovolací důvod	39
2.7. Podání dovolání	40
2.8. Účinky dovolání	41
2.8.1. Devolutivní účinek	41
2.8.2. Suspenzivní účinek	41
2.9. Dovolací řízení	42
2.9.1. Úkony soudu prvního stupně	43
2.9.2. Řízení před dovolacím soudem	45
2.9.3. Rozhodování dovolacího soudu	46

2.9.4.Náklady řízení.....	51
3. Vybrané otázky dovolání	52
3.1. Novela č. 296/2017 Sb.	52
3.2. Dovolání ve vztahu k ústavní stížnosti.....	54
3.3. Dovolání de lege ferenda.....	56
3.3.1.Věcný záměr ČRS.....	56
3.3.2.Dovolání jako řádný opravný prostředek.....	60
3.3.3.Rozhodování o přípustnosti jiným soudem.....	63
3.3.4.Regulace počtu dovolání.....	64
4. Závěr.....	66
5. Resumé	67
6. Seznam použitých pramenů	69
6.1. Odborná a komentářová literatura.....	69
6.2. Odborné články	70
6.3. Právní předpisy.....	70
6.4. Judikatura	71
6.5. Ostatní zdroje	72

Seznam použitých zkratk:

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
NS	Nejvyšší soud
NSS	Nejvyšší správní soud
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád
SoudP	Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
ÚS	Ústavní soud
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů
ZÚS	Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

1. Úvod

Občanský soudní řád z roku 1964 prošel po roce 1989 řadou novel, at' koncepčních, tak účelových. S odstupem času lze pozorovat, že výsledkem jeho vývoje zde není takový stav, jaký by měl být. Ačkoliv zde existuje mnoho velmi hodnotných prací, které by mohly posloužit jako zdroj čerpání, legislativní praxe jimi není vůbec dotčena. Další vývoj postrádá jednotící myšlenku, která by měla odpovědět na otázku, co lze od civilního procesu očekávat, resp. jaký by měl plnit účel.¹ Dovolání v civilním procesu je právním institutem, který je obsahově, výkladově a také aplikačně relativně nestejnorodým pojmem ve srovnání s ostatními opravnými prostředky. Právní úprava dovolání může být pro dovolatele nepředvídatelná, ale pro stranu sporu by mělo být zřejmé, zda bude dovolání přijato či nikoliv. Důkazem může být fakt, že převážná většina podaných dovolání je v současné době odmítána. Dovolání bylo tradičně řazeno mezi řádné opravné prostředky, ale náš současný právní řád ho upravuje jako opravný prostředek mimořádný. Všechny tyto skutečnosti, které jsou poměrně aktuálním tématem v oblasti procesního práva, se staly důvodem, proč si autor pro svojí diplomovou práci zvolil téma „*Dovolání*“.

Práce je rozdělena do dvou pomyslných částí. První část se zabývá problematikou aktuální právní úpravy a vývojem institutu dovolání, který jí historicky předcházel. Ve druhé části se autor zabývá některými vybranými otázkami, jako je novela OSŘ č. 296/2017 Sb., vztah dovolání a ústavní stížností nebo úvahami, nad některými otázkami de lege ferenda - i ve vztahu k věcnému záměru civilního řádu soudního, resp. k (ne)potřebě nového zákoníku, který bude upravovat civilní proces.

Cílem diplomové práce je přinést ucelený a srozumitelný výklad současné právní úpravy institutu dovolání v českém civilním procesu v souvislosti s jeho historickým vývojem a odpovědět na vybrané otázky, které úzce souvisejí s dovoláním jako takovým a s jeho případnou budoucí podobou.

¹ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3. Str. 17.

2. Aktuální právní úprava dovolání

2.1. Historické souvislosti vedoucí k aktuální podobě

Slovem historický a slovem aktuální jsou dozajista označovány dva zcela protikladné významy. Ačkoliv se podřazení historického exkurzu pod aktuální úpravu může zdát nesprávné, není tomu tak. Úkolem zkoumání historického vývoje není jeho podrobný popis, ale pochopení již existujících principů, řešení a změn, které ovlivnily aktuální podobu dovolání. Vzhledem k faktu, že současná úprava do určité míry přejímá úpravu minulou, je její vzájemná komparace žádoucí.²

2.1.1. Josefínský soudní řád

Úplně první úpravu institutu dovolání je možné nalézt v soudním řádu císaře Josefa II. z roku 1781, který se označuje jako josefínský soudní řád. Zákoník byl odpovědí na, v té době roztříštěnou a poměrně obtížně realizovatelnou, právní úpravu nápravy vadných rozhodnutí. Původní soudní řízení měla svůj základ v tzv. ordálech. Tak byly označovány „boží soudy“, jejichž výsledkem sice bylo rozhodnutí soudců, ale vzhledem k tomu, že bylo považováno za boží rozhodnutí, jakýkoliv přezkum byl nemožný. Přezkum jako takový přinesl až stavovský proces, kterým byly boží soudy nahrazeny. Stavovský proces upravoval tzv. žádost o naučení. Tímto „opravným prostředkem“ bylo možné napadnout rozhodnutí městského soudu u soudu vrchního. V roce 1548 byla žádost o naučení nahrazena odvoláním. V roce 1627 zavedlo Obnovené řízení zemské revizi, o které lze hovořit jako o předchůdci dovolání. Až josefínský soudní řád výrazně upravil pravidla civilního procesu a v určité míře i nápravné mechanismy soudních rozhodnutí.

Základem pro josefínský soudní řád bylo tzv. obecné právo. Za obecné právo lze považovat Obnovené zřízení zemské z roku 1627 současně s deklaratorii, novelami a pragmatiky. Tento kodex nabyl účinnosti začátkem roku 1781, ale bez četných úprav dvorskými dekrety a rezolucemi dlouho nevydržel. Josefínský soudní řád upravoval trojinstanční systém rozhodování. Ačkoliv byla úprava sporného řízení

² STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 13.

přejata z německého procesu, nebyla jednotná a jednalo se o úpravu poměrně složitou.

Josefínský soudní řád rozlišoval řádné a mimořádné opravné prostředky. Těmi řádnými byla apelace a revize, tedy odvolání a dovolání. Rozdíl mezi nimi byl jen v tom, proti kterému rozhodnutí opravný prostředek směřoval. Apelace brojila proti nepravomocnému rozsudku soudu první instance a revize proti rozsudku soudu druhé instance. Z hlediska obsahu mezi jednotlivými řádnými opravnými prostředky v podstatě nebyl rozdíl, a tak bylo možné uplatnit u revize stejné důvody jako u apelace. Revize, mající charakter apelace, byla přezkoumána jak po právní, tak po skutkové stránce. Oba dva opravné prostředky měly suspenzivní i devolutivní účinek a ani u jednoho nemohly být uplatňovány nové skutečnosti nebo důkazy. Dovolací řízení upravené josefínským soudním řádem bylo postaveno na zásadě písemnosti.

Zajímavostí je, že revize byla dvoustranná. Tento charakter tak umožňoval, aby na ní v zákonné lhůtě odpůrce odpověděl a mohl vyvrátit důvody, které revize uváděla. Revizi bylo nejprve třeba ohlásit a potom ji provést, ale bylo to možné učinit i najednou.

Revize, kterou josefínský soudní řád upravoval byla revizí řádnou, to znamenalo, že jí bylo možné napadnout pouze nepravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, které měnilo rozhodnutí soudu prvního stupně. Pokud se jednalo o potvrzující rozsudek, nebyla revize přípustná. Až později vznikla revize, kterou bylo možné považovat za mimořádný opravný prostředek a bylo jí možné napadnout potvrzující rozsudek odvolacího soudu.³

2.1.2. Rakouský civilní řád soudní

Nástupcem josefínského soudního řádu byl říšský zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950, který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 1898. Ačkoliv lze rakouský civilní řád soudní označit jako moderní procesní předpis, který je, oproti

³ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 14-15.

původnímu josefínskému soudnímu řádu, založen na zásadě ústnosti, zásadě veřejnosti a zásadě volného hodnocení důkazů, lze mu vytknout kvalitu i význam.⁴

Rakouský civilní řád soudní upravoval podání opravného prostředku proti rozhodnutí soudu první instance. Byly jím odvolání, které směřovalo proti rozsudku a nebo rekurz, kterým bylo možné napadnout usnesení. Pokud opravný prostředek směřoval proti rozhodnutí soudu druhé instance, jednalo se o dovolání (v případě rozsudku) a dovolací rekurz (ten směřoval proti usnesení). Trojinstančnost civilního procesu zůstala zachována stejně tak jako zařazení dovolání mezi řádné opravné prostředky.

Civilní řád soudní nastavil přípustnost dovolání proti rozsudku relativně široce. Následně, vzhledem ke společensko-ekonomickému vývoji, byla přípustnost omezena. V důsledku omezení bylo připuštěno dovolání, které napadalo potvrzující rozsudek odvolacího soudu. Další úpravou byl v § 502 civilního řádu soudního zakotven i limit bagatelnosti. Pokud předmět řízení nepřevýšil částku 2000 Kč, nebylo dovolání připuštěno. Později došlo zákonem č. 251/1934 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují některá ustanovení zákonů o občanském řízení soudním, o řízení exekučním a o řízení nesporném ke zvýšení částky na 7000 Kč. Nepřipuštěné bylo také dovolání, které napadalo rozsudek odvolacího soudu, týkající se výměry výživného ze zákona. Výjimkou byla pravomoc odvolacího soudu dovolání připustit, a to za předpokladu, že označil rozhodnutí za rozhodnutí zásadního významu.

K odůvodnění dovolání bylo třeba naplnit alespoň jeden ze čtyř dovolacích důvodů. Podle ustanovení § 503 civilního řádu soudního byly celkem čtyři.

Prvním důvodem bylo rozhodnutí odvolacího soudu, které bylo zmatečné na základě vad, které byly upraveny v § 477 civilního řádu soudního. Za zmatečnostní důvody bylo možné označit např. účast vyloučeného soudce při rozhodování ve věci, nesprávné obsazení soudu, rozhodnutí nepřislušného soudu, odnětí možnosti účasti na řízení nebo nebyla-li strana zastoupena zástupcem, který zde být měl. Ke zmatečným důvodům byl dovolací soud nucen přihlížet z úřední povinnosti, byla-li takovými důvody postižena dovoláním napadená část rozsudku odvolacího

⁴ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3. Str. 13.

soudu. Důsledkem neoprávněného vyloučení veřejnosti byla nepřezkoumatelnost rozsudku. Ačkoliv překážka věci zahájené a překážka věci rozsouzené nepatřily mezi zmatečností důvody, měly stejnou váhu.

Jako druhý dovolací důvod označoval civilní řád soudní vadu, která nevyvolává zmatečnost, ale je takovou vadou, která může zapříčinit neúplné nebo nedůkladné posouzení sporu.

Jestliže byl rozsudek odvolacího soudu v některé své významné části podložen skutkovým zjištěním, které nesouhlasí s procesním postupem soudu první nebo druhé instance, zapříčiňuje vznik třetího dovolacího důvodu.

Čtvrtý dovolací důvod je podmíněn existencí rozhodnutí, které spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Ačkoliv bylo dovolací řízení založeno na přezkumné povaze, k přezkoumání rozsudku dovolacím soudem došlo pouze co do rozsahu dovolacího návrhu. Novoty bylo možné předložit pouze v případě, kdy bylo napadené rozhodnutí stíženo zmatečnostními vadami, které upravoval § 477 civilního řádu soudního nebo kdy se jednalo o vadu schopnou zamezit úplnému vysvětlení a důkladnému posouzení sporu.

Mezi obsahové náležitosti podání patřily, kromě všeobecných náležitostí každého podání, označení rozsudku, proti kterému dovolání směřuje, prohlášení, do jakého rozsahu se rozsudek napadá, vymezení jednoho z dovolacích důvodů a určení, jestli se navrhuje rozsudek zrušit nebo změnit. Dalšími podstatnými náležitostmi bylo také určení skutkových okolností, jimiž byl prokázán dovolací důvod a podpis zástupce - advokáta.

Lhůtu pro podání dovolání civilní řád soudní stanovil na 14 dní a její prodloužení nebylo možné. Včasné podání mělo suspenzivní účinek. Při takovém podání byl prvostupňovým soudem odeslán stejnopis odpůrci. Ten mohl do 14 dnů reagovat a toto vyjádření se označovalo jako tzv. dovolací odpověď. Zmeškání lhůty způsobilo zamítnutí takové odpovědi. Včasně podaná dovolací odpověď byla formou stejnopisu doručena také dovolateli.

Rozhodování o dovolání bylo neveřejné a bez předchozího ústního jednání. Bylo však možné ústní jednání nařídít a to za předpokladu, že soud vyhodnotil ústní jednání jako vhodné - ať z úřední povinnosti, tak z návrhu strany. O podaném dovolání rozhodovaly senáty Nejvyššího soudu. Senát byl složen z předsedy a šesti radů.⁵

Dovolání obsahovalo prvky revizního a zároveň kasačního opravného systému. Ustanovení § 510 civilního řádu soudního totiž umožnilo dovolacímu soudu zpravidla rozhodnout ve věci samé. Vrátit věc mohl dovolací soud soudu odvolacímu pouze v případě, kdy byl rozsudek odvolacího soudu zmatečný nebo došlo k tomu, že řízení trpělo podstatnými vadami, které zapříčinily nedostatečné posouzení sporu a neúplné vysvětlení a zároveň bylo třeba nové jednání pro vyřízení věci. Mělo-li dojít ke zrušení rozsudku odvolacího soudu pro zjevné vady a bylo-li zapotřebí jednání u prvostupňového soudu, dovolacímu soudu bylo umožněno zrušit i rozsudek prvostupňového soudu, co do okruhu dovolacího návrhu a zároveň věc soudu prvního stupně vrátit. To samé měl učinit i za předpokladu, že rozhodnutí prvostupňového soudu bylo zmatečné.⁶

Dovoláním napadený rozsudek druhé instance včetně řízení, které mu předcházelo mohl dovolací soud přezkoumat pouze po právní stránce - podle procesních a hmotněprávních norem. Dovolací soud se ale nezabýval skutkovým stavem. Tím byly pověřeny soudy nižších instancí, které skutkový stav zjišťovaly. Dovolací soud byl rovněž omezen i co do rozsahu přezkumné činnosti. Samotný rozsah byl vymezen dovolacími důvody a návrhy, které podané dovolání obsahovalo.

Strana sporu, vzhledem k výše uvedenému, tak cílila na umožnění toho, aby soud třetí stolice rozhodnutí druhého stupně přezkoumal. Přezkumná činnost vykonávaná dovolacím soudem neměla pouze kasační charakter. Kromě potvrzení rozsudku odvolacího soudu mohl soud dovolací zároveň sám napadené rozhodnutí změnit a meritorně ve věci rozhodnout. Věc vrácená soudu nižší instance z důvodu zrušení rozhodnutí musela být tímto soudem dále projednávána s ohledem

⁵ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 15-16.

⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. Bulletin advokacie, 1997, č. 6-7. Str. 26-27.

na stanovisko soudu dovolacího. Civilní řád soudní byl předlohou pro věcný záměr projednávaného moderního civilního řádu soudního a lze zde spatřit i originární pojetí trestů pro svévoli. Kdo totiž podal dovolání, které dovolací soud vyhodnotil jako účelové nebo svévolné, podané za účelem průběh řízení zdržet, mohl být stížen trestem pro svévoli, který byl vymezen horní hranicí 300 zlatých.⁷ Obdobně jako je upraveno i ve věcném záměru se takový trest mohl vztahovat i na advokáta, který za dovolatele dovolání podal.

Komparací původní a moderní úpravy lze dojít k názoru, že se až tolik neliší, ačkoliv lze říci, že zásadní rozdíl je v původním pojetí odvolání a dovolání, která byla podle původní teorie velmi podobnými instituty, což ostatně dokládá i fakt, že strohou úpravu dovolání subsidiárně upravovala ustanovení o odvolání.⁸ Mezi mimořádné opravné prostředky směřující proti pravomocnému rozhodnutí patřily žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu řízení.⁹

2.1.3. Vznik Československa

Po skončení první světové války, rozpadu monarchie a vzniku samostatného československého státu byla právní úprava civilního řádu soudního převzata ve stejné podobě. K tomu došlo na základě recepční normy - zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. Platnost civilního řádu soudního byla recepční normou vymezena pouze pro území Čech, Moravy a Slezska. Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus zůstaly v platnosti původní uherské právní předpisy.¹⁰

Již v roce 1922 započaly v důsledku nejednotnosti civilního procesu práce na novém civilním řádu soudním, který měl za cíl sjednotit právní úpravu na území celého Československa.¹¹ Po třinácti letech, v roce 1937, došlo v oblasti legislativy k předložení vládního návrhu nového civilního kodexu zákonodárným sborům.

⁷ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 18.

⁸ Tamtéž.

⁹ BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Brno - Praha: Nakladatelství „Orbis“ Praha XII, 1935. Str. 15.

¹⁰ BUREŠ, Jaroslav a Ljubomír DRÁPAL. Dovolání podle občanského soudního řádu. Praha: C.H. Beck, 1994. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 80-7049-087-x. Str. 3.

¹¹ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3. Str. 14-15.

Jako hlavní zdroj pro nový civilní řád soudní posloužil původní rakouský civilní řád soudní z roku 1895 v kombinaci s uherským civilním řádem soudním z roku 1911. Inspirací se stal také německý civilní proces. Snaha o sjednocení dvojího procesního práva ale nebyla úspěšná ani před vznikem protektorátu, ani v mezidobí po konci druhé světové války. Definitivní konec nového civilního řádu soudního nastal přijetím zákona o zlidovění soudnictví v roce 1948.¹²

2.1.4. Dovolání po roce 1948

V důsledku nedokončení plánovaného civilního řádu soudního byl až do roku 1950 v platnosti, mnohokrát novelizovaný, recipovaný civilní řád soudní. Únorový převrat roku 1948 způsobil výrazný ideologický odklon od principů, do té doby známého, civilního procesu - konkrétně přijetím zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Již tímto zásahem došlo k nahrazení procesního institutu dovolání. Náhradou se stala stížnost pro porušení zákona. Obdobný institut byl znám již z původního civilního řádu soudního, jeho podoba umožňovala ministru spravedlnosti podat návrh Nejvyššímu soudu, kterým bylo možné žádat o určení zmatečnosti soudního řízení, pokud došlo k situaci, že byla věc odňata tuzemskému soudnictví.¹³

V roce 1950 došlo k nahrazení civilního řádu soudního zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, který nabyl účinnosti na začátku roku 1951. Tento zákoník našel inspiraci u sovětského občanského procesního kodexu z roku 1923.¹⁴ Tento kodex podřazoval pod řádné opravné prostředky odvolání a stížnost. Mimořádnými opravnými prostředky byly stížnost pro porušení zákona a obnova řízení.

Ačkoliv se hovoří o nahrazení dovolání stížnostmi pro porušení zákona, jedná se o zcela odlišné instituty. Stížnostmi pro porušení zákona lze v tomto smyslu vnímat jako nástroj pro prosazování socialistické zákonnosti. Aktivně legitimován k podání stížnosti pro porušení zákona byl generální prokurátor a to pouze v situaci, kdy

¹² BUREŠ, Jaroslav a Ljubomír DRÁPAL. Dovolání podle občanského soudního řádu. Praha: C.H. Beck, 1994. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 80-7049-087-x. Str. 3.

¹³ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 24.

¹⁴ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8. Str. 632.

seznal, že byl v průběhu řízení porušen zákon. Nebylo možné podat stížnost pro porušení zákona proti rozhodnutí o neexistenci manželství nebo jeho neplatnosti, rozvodu či v řízení o prohlášení za mrtvého nebo důkazu smrti. To nebylo možné ani za předpokladu, že by bylo možné dosáhnout změny nebo zrušení chybného rozhodnutí i bez podání stížnosti.

V řízení o stížnosti pro porušení zákona bylo úkolem Nejvyššího soudu vyslovit ono porušení zákona nebo stížnost zamítnout. Na základě vyslovení porušení zákona se mohl účastník, v patnáctidenní lhůtě ode dne doručení rozsudku, obrátit na prvostupňový soud a žádat o zrušení nebo o změnu původního rozhodnutí. Taková řízení byla zdlouhavá a komplikovaná.¹⁵

V roce 1964 došlo, v důsledku budování socialistického státu a tedy přechodu z lidově-demokratického zřízení, k nahrazení občanského soudního řádu z roku 1950 zákonem č. 99/1963 Sb., občanským soudním řádem. Tato změna se netýkala pouze civilního procesu. V důsledku přechodu, dle tvrzení ideologie, na socialistický stát, byla již v roce 1960 přijata nová Ústava a s ní i nové základní zákony.¹⁶ Historický kontext a dění v oblasti státu a práva lze vystihnout citací preambule Ústavy z roku 1960: *„Společenské zřízení za které bojovaly celé generace našich dělníků i ostatních pracujících a které měly od vítězství Velké říjnové socialistické revoluce před očima jako vzor, stalo se pod vedením Komunistické strany Československa skutečností i u nás. Socialismus v naší vlasti zvítězil! Lidová demokracie se jako cesta k socialismu plně osvědčila: dovedla nás k jeho vítězství... Všechno naše usilování směřuje nyní k tomu, abychom vytvářeli materiální a duchovní předpoklady pro přechod naší společnosti ke komunismu.“*¹⁷

Občanský soudní řád z roku 1963 (ve svém původním znění) má svůj principiální a ideový původ v občanském soudním řádu z roku 1950. Institut dovolání zůstal nadále „nahrazen“ stížností pro porušení zákona, která je svou povahou mimořádným opravným prostředkem. Ten bylo možné použít v případě

¹⁵ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 25.

¹⁶ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3. Str. 16.

¹⁷ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

porušení zákona v rámci soudního řízení. Podat stížnost pro vady řízení bylo možné pouze za předpokladu, že tyto vady mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a nebo rozhodovalo-li se o věci, ke které nebyly československé soudy příslušné. Oproti původnímu procesnímu zákoníku z roku 1950 byla u stížností pro porušení zákona zavedena lhůta pro její podání. Lhůta byla nastavena na tři roky a i po jejím uplynutí bylo výjimečně možné stížnost podat. Byla zároveň rozšířena množina aktivně legitimovaných subjektů k podání stížnosti. Kromě generálního prokurátora se aktivní legitimace týkala také předsedy Nejvyššího soudu, krajského a okresního prokurátora a soudců krajských a okresních soudů. V závislosti na subjektu, který stížnost podal, byl k rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona příslušný krajský nebo okresní soud.¹⁸

Kodex civilního procesu z roku 1964 je, vzhledem k tomu, že bylo četnými novelizacemi docíleno jeho podstatné změny, platný doposud. Otázkou ovšem zůstává, zda je žádoucí, aby namísto četných novelizací, vznikl zcela nový kodex.

2.1.5. Polistopadová úprava dovolání

2.1.5.1. „Velká novela 1991”

Předrevoluční vývoj OSŘ nebyl poznamenán tolika novelizacemi jako tomu bylo po roce 1989. Hlavní příčinou, proč bylo třeba novelizovat OSŘ byla potřeba odstranit nedemokratické prvky z dob totality. Jako přelomový lze v tomto smyslu označit zákon č. 519/1999 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád. Jednalo se o tzv. „velkou novelu” a její hlavní cíle lze vystihnout citací obecné části důvodové zprávy k této novele:¹⁹ *„Nové politické a ekonomické poměry, vyvolané listopadovou revolucí, si vynucují četné úpravy právního řádu, především vydání ústavy národních republik a federace. Dokud nedojde k vydání těchto zákonů, je třeba dosavadní právní řád přizpůsobovat novým poměrům a připravovat tak konečné řešení v nových základních kodexech. To platí jak o právu hmotném (občanský a obchodní zákoník, zákoník práce), tak i formálním (občanský soudní řád). Úkolem navrženého zákona je tedy odstranit nedemokratické prvky*

¹⁸ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 25-30.

¹⁹ Tamtéž.

obsažené v dosavadním občanském soudním řádu, vytvořit procesní předpis pro obchodní soudnictví, které přechází z hospodářské arbitráže na obecné soudy, a pro správní soudnictví, které je nově v našem právním řádu zaváděno; obojí toto nové soudnictví budou vykonávat soudy integrované soustavy a budou postupovat podle občanského soudního řádu. Konečně je úkolem navrženého zákona, aby přizpůsobil občanský soudní řád nově vznikajícím ekonomickým poměrům a ostatnímu zákonodárství."²⁰ Velká novela přinesla kromě cílů k vytvoření demokratického soukromoprávního prostředí především aktuální podobu institutu dovolání. Do té doby patřily mezi mimořádné opravné prostředky jen obnova řízení a stížnost pro porušení zákona, která je „novým“ dovoláním nahrazena. Jednalo se tedy o zcela zásadní změnu v oblasti opravných prostředků.²¹

Zařazením dovolání mezi mimořádné opravné prostředky došlo k diskuzi ohledně úpravy soudní soustavy. S ohledem na tuto diskuzi byla přijata teze dvojinstanční soudní soustavy. Vycházelo se jednak z principu univerzality - tedy že je dovolání přípustné proti všem rozhodnutím odvolacího soudu a jednak z principu diformity - tedy že přípustným bude dovolání tehdy, když je rozhodnutí první instance a odvolacího soudu rozdílné (a naopak nepřípustné, pokud by oba soudy rozhodly shodně). Přípustnost dovolání tedy vycházela z kombinace obou principů.

Dalším příkladem toho, co velká novela přinesla může být např. nemožnost v dovolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy. Jedná se vlastně o jeden ze stěžejních rozdílů mezi dovoláním, jakožto mimořádným opravným prostředkem a odvoláním, které je opravným prostředkem řádným. Výjimkou zde byla možnost upozornit na důkazy, kterými mohl být podpořen dovolací důvod a to i za předpokladu, že nebyly dovolacím soudem provedeny.

Velká novela také upravuje tzv. nucené zastoupení - tedy povinné zastoupení dovolatele advokátem nebo komerčním právníkem, nebyl-li dovolatel nadán

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., obecná část.

²¹ KOZEL, Roman. Mimořádné opravné prostředky podle OSŘ do r. 1991 a nyní. Právní rozhledy, 1999, č. 3. Str. 143-146.

právníkům vzděláním. Účelem povinného zastoupení je, aby mohl dovolací soud rozhodnout bez zbytečných průtahů, resp. bez nařízení jednání.²²

2.1.5.2. „Novela 1995”

Za zmínku stojí také zákon č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti prvního ledna roku 1996 a přinesl další změny úpravy dovolání.

Účelem bylo především rozdělit působnost mezi nově zakotvené vrchní soudy a Nejvyšší soud. Vrchním soudům novela upravila působnost výlučně na soudy apelační a naopak kasačním soudem z hlediska působnosti určila Nejvyšší soud. To bylo základem pro započítání novelizace dovolacího řízení. Cílem bylo použít poznatky z aplikační praxe soudů, které by umožnily upřesnění dosavadní úpravy dovolání.

Pro podání dovolání byla stanovena peněžitá hranice, od jejíž výšky bylo možné dovolání podat. Došlo tak k relativnímu zpřísnění podmínek pro jeho podání. Relativní proto, že bylo možné podat dovolání i v případech, u kterých to doposud možné nebylo.

V souvislosti s ustanovením § 239 odst. 2 OSŘ lze toto ustanovení ve znění novely z roku 1995 označit jako problematické - vyvstal zde problém konfliktu právní úpravy přípustnosti dovolání a včasnosti podání ústavní stížnosti.²³ Problematika souběžného podání dovolání a ústavní stížnosti byla následně řešena i Evropským soudem pro lidská práva.²⁴

2.1.5.3. „Novela 2000”

Další změnou OSŘ bylo dosaženo novelizací zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších

²² STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 31-35.

²³ Tamtéž.

²⁴ Srov. např. GECO, a. s. proti České republice, 21. září 2006, stížnost č. 4401/03; Adamíček proti České republice, 12. října 2010, stížnost č. 35836/05.

předpisů, a některé další zákony. Důsledkem změn se dovolání stalo stěžejním institutem pro sjednocování judikatury v celém systému opravných prostředků, ke kterému byla navíc podřazena nová žaloba pro zmatečnost.

Kombinovaná přípustnost dovolání, tedy splnění toho, že musí být zákonem výslovně určen případ, kdy je dovolání možné podat a současně s tím splněn jeden ze tří dovolacích důvodů, zůstala novelizací zachována.

Oproti tomu došlo k prodloužení lhůty, ve které bylo možné dovolání podat, a to na dva měsíce. Nebyl-li účastník řízení odvolacím soudem poučen o možnosti dovolání podat nebo bylo toto poučení z hlediska přípustnosti nesprávné, prodloužila se tato lhůta na dvojnásobek, tedy čtyři měsíce.

Dovolací soud měl nově možnost odmítnout dovolání pro zjevnou bezdůvodnost. Bylo tak možné učinit dokonce i v případě, kdy podané dovolání splňovalo podmínky přípustnosti. Ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu soudem dovolacím zároveň přibyla možnost, aby dovolací soud mohl současně rozhodnout o změně senátu (resp. samosoudce) a změně odvolacího soudu (nebo změně soudu první instance), který by věc projednával a rozhodoval v dalším řízení. To bylo možné za předpokladu, nebyl-li v průběhu řízení dodržen závazný právní názor nebo došlo-li v průběhu řízení k závažným vadám.²⁵

V tomto období, v důsledku problematiky současného podání dovolání a ústavní stížnosti, bylo plénem Ústavního soudu přijato sdělení, že v případě současného podání je třeba vyčkat na rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku, aby mohla být ústavní stížnost považována za přípustnou.²⁶

2.1.5.4. „Novela 2009”

Novelou z roku 2009 je myšlen zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dovolání i dovolací řízení byla touto novelizací podstatně modifikována. Jeden z cílů úprav

²⁵ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 37-42.

²⁶ Sdělení Ústavního soudu č. 32/2003 Sb., o postupu týkajícím se výkladu přípustnosti a lhůty k podání ústavní stížnosti při souběžném podání ústavní stížnosti a mimořádného opravného prostředku s výjimkou obnovy řízení.

byl zredukovat počet jednotlivých nápadů, které jsou určeny Nejvyššímu soudu, což do značné míry koresponduje s délkou dovolacího řízení.

Úpravou prošla v dovolacím řízení především ustanovení týkající se přípustnosti a důvodnosti dovolání. Konkrétně se jednalo o:

- a) zvýšení hranice tzv. bagatelních sporů,
- b) upřesnění definice tzv. otázky zásadního právního významu,
- c) omezení přípustnosti dovolání v exekučních věcech,
- d) přípustnost dovolání proti rozhodnutím procesní povahy,
- e) rozsahu odůvodnění usnesení odvolacího soudu.

Bližším pohledem na zvýšenou hranici lze zjistit, že dovolání se stalo přípustným jen pro takový výrok, který je dovoláním dotčen a kterým je zároveň rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím 50 000 Kč (100 000 Kč v obchodních věcech). Nepřípustnými se stala zároveň, s drobnými výjimkami, všechna dovolání týkající se zákona o rodině. Zajímavostí je, že zákonodárce nevzal v úvahu přijetí zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a bylo tak možné nadále podat dovolání ve věcech registrovaného partnerství.

Za zmínku stojí i úprava spočívající v definici tzv. otázky zásadního právního významu. Ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ, ve znění Novely 2009 říká: *„rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.“*²⁷

2.1.5.5. „Novela 2012“

Cílem novely, provedené zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, bylo provést koncepční změnu institutu dovolání a tím vyřešit neúnosné zatížení Nejvyššího soudu. Zároveň mělo dojít k posílení jeho role jako sjednotitele

²⁷ Srov. VLASÁK, Michal. Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu. Právní rozhledy, 2009, č. 9. Str. 308-312.

judikatury.²⁸ Novela vešla v platnost 1. ledna 2013 a změny se týkaly především nastavení přípustnosti dovolání, jeho náležitostí a také toho, jakým způsobem je o dovolání rozhodováno.²⁹

2.2. Obecně k dovolání

Dovolání je opravný prostředek, který je současnou právní úpravou (společně s žalobou na obnovu řízení a žalobou pro zmatečnost) řazen mezi mimořádné opravné prostředky. Komparací minulých kapitol, které se týkají historického vývoje institutu dovolání lze dovodit, že pojetí dovolání jako mimořádného opravného prostředku je poměrně netradiční a jedná se vlastně o kombinaci dvou opravných prostředků - původní revize a pozdější stížnosti pro porušení zákona. Dovolání jako mimořádný prostředek, který je upraven současným OSŘ je tak třeba důsledně odlišit od opravného prostředku se shodným názvem, jehož základem byl rakouský civilní řád soudní a platil až do roku 1948.³⁰

Dovolání bylo znovu začleněno do českého procesního práva až s novelou OSŘ provedenou zákonem č. 519/1991 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 1992. V civilním řízení soudním má dovolání na rozdíl od dalších, výše jmenovaných mimořádných opravných prostředků dvě důležité funkce. Funkci nápravnou a funkci, z hlediska judikatury, sjednocovací. Úlohou soudu můžeme tedy chápat jednak zajištění individuální spravedlnosti a současně dohled nad konzistencí práva a plynulým vývojem judikatury v ekonomicko-společenských okolnostech či souvislostech.³¹

K zajištění individuální spravedlnosti v dovolacím řízení ale dochází pouze omezeně a nejde o jediný účel dovolání. V souvislosti českého práva tak nelze hovořit o třetí instanci. Individuální spravedlnosti má být dosaženo jen formou nápravy závažných pochybení, které vznikají nesprávným právním posouzením věci

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁹ Srov. PAVLIŠ, Tomáš, DEDUCH, Jiří. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. Právní rozhledy, 2014, č. 5. Str. 153-160.

³⁰ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 26.

³¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. Str. 353.

nebo ve chvíli, kdy soud, který má možnost uvážení, takto učiní nepřiměřeně. Úplné zajištění individuální spravedlnosti je zcela významné pro docílení jednoty práva a právní jistoty. Mimo jiné může být možností, jak snížit riziko nesprávného rozhodnutí ve věci. Jednotlivá dovolání a jejich řešení vedou k výsledku další úlohy dovolání - sjednocování soudní praxe judikaturou. Pokud k porušení subjektivního práva v konkrétní věci a v konkrétním rozhodnutí nedojde, není dovolací soud oprávněn řešit takové právní otázky, které by měly význam pro sjednocení rozhodovací praxe a tedy i zajištění právní jistoty. Na základě dispoziční zásady je možné pro zajištění individuální spravedlnosti užít dovolání jen vůli stran, jako tomu je u ostatních opravných prostředků.

Prostředek nápravy konkrétního rozhodnutí na straně jedné, ale především prostředek pro nápravu chyb systémového charakteru, které vznikají aplikací práva soudy na straně druhé. Takové funkci dovolání by mělo být uzpůsobeno i nastavení přípustnosti dovolání. V otázce jednoty rozhodování lze hovořit pouze o jediném soudu z řádné soustavy soudů, kterým bývá v evropských zemích nejvyšší soud. Jednotlivé senáty NS slouží k zamezení rozpornosti rozhodování nebo odchýlení se od dosavadní praxe. Z tohoto hlediska se řadí vyjasnění zásadních otázek hmotného či procesního práva k úloze dovolání, ale jen co do rámce nastavené přípustnosti dovolání. To znamená, že ne každá otázka hmotného či procesního práva, na které je odvolacím soudem založeno jeho rozhodnutí, musí být řešena odvolacím soudem. Ve chvíli, kdy není naplněn žádný z důvodů přípustnosti, nelze takovou otázku připustit k pojednání či rozhodnutí.³²

V koexistenci stojí vysoký nápad věcí před soudy vyšších instancí, nedostatek financí a pracovníků soudu. Bylo by tedy účelné omezit dostupnost dovolání a celkově přístup k vyšším soudním instancím a zaměřit se pouze na otázky, který mají zásadní právní význam.³³ *„Pojem ‚zásadního významu po právní stránce‘ je specifický nikoli samotnou uplatnitelností v dané věci (v tom smyslu, že posouzení určité právní otázky se promítá do výsledku konkrétního sporu), ale tím, že se s ním spojuje způsobilost významového přesahu do všeobecného (širšího) kontextu soudní*

³² LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3. Str. 218-220.

³³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. Str. 353.

praxe. Jinými slovy, rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam tehdy, jestliže zahrnuje posouzení právní otázky, jež je relevantní i pro posouzení jiných, obdobných právních poměrů, a jež v konečném účinku může mít vliv na obecnou rozhodovací činnost soudů."³⁴

Dovoláním tedy rozumíme procesní pomůcku účastníka řízení, která směřuje proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu. Dovolání je z větší části založeno na revizním opravném systému - je tedy možné s jeho pomocí napravit rozhodnutí, které je stíženo především právními vadami (založené na právním názoru odvolacího soudu, který je nesprávný). Takové rozhodnutí lze napravit nejen zrušením rozhodnutí, ale i jeho změnou.³⁵

2.3. Opravné systémy

Teorie civilního procesu rozeznává tři základní opravné systémy, které lze v rámci Evropy zaznamenat a jsou užívány při tvorbě a definici opravných prostředků a počtu instancí. Ve smyslu rozlišení je stěžejní do jaké míry je přezkumná činnost prováděna, rozsah práv a povinností účastníků a způsob rozhodování. Jednotlivé systémy se mohou do opravných prostředků promítnout i formou kombinace. Zpravidla je konstrukce opravných prostředků tvořena prvky apelačního a kasačního systému nebo apelačního a revizního systému. Apelační systém je, vzhledem k svému širokému rozsahu přezkumu, užíván při konstrukci rozhodování soudu druhé instance. Oproti tomu systém rozhodování vrcholných soudů stojí na systému kasačním či revizním.³⁶

2.3.1. Systém apelační

Jedná se o opravný systém s největším možným rozsahem, co se týká přezkumu. Účastník řízení má možnost žádat přezkoumání soudního rozhodnutí jak ze skutkové, tak z právní stránky. Soud vyšší instance není v apelačním systému vázán ani jednou stránkou napadeného rozhodnutí a je mu tedy umožněn přezkum

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010, sp. zn. 30 Cdo 594/2010, dostupné na www.nsoud.cz.

³⁵ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 2.

³⁶ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 3.

obou. Pokud dojde soud vyšší instance k jinému závěru než soud, jehož rozhodnutí je přezkoumáváno, soud vyšší instance může napadené rozhodnutí zrušit, změnit.

V systému apelačním rozlišujeme systém úplné apelace a systém neúplné apelace. Rozdílným pro oba „podsystemy“ je možnost soudu přihlédnout k novým skutečnostem nebo důkazům. V případě apelace úplné je účastníkům řízení dána možnost uplatnit úplně nové skutečnosti a důkazy. Ty mohou být následně soudem promítnuty do rozhodnutí, za předpokladu, že k nim přihlédne. Neúplná apelace je vlastně opakem apelace úplné, účastník zpravidla nemá možnost nové skutečnosti či důkazy uplatnit a soud není oprávněn k takovým skutečnostem nebo důkazům přihlédnout. Neplatí však, že by soud druhé instance nemohl nalézt jiné skutkové závěry. K těm ale musí dojít na základě skutečností a důkazů, které již byly účastníky uplatněny v řízení před soudem prvního stupně.

Rozsah apelačního systému je z hlediska opravných prostředků a přezkumu rozhodnutí velmi široký. Úplná apelace tak druhoinstančnímu soudu poskytuje možnost komplexního přezkumu a zároveň možnost provést další důkazy.

2.3.2. Systém kasační

Kasační systém je oproti systému apelačnímu rozdílný ve smyslu užší oblasti rozsahu přezkumu. Stěžejní pro soud je možnost napadené rozhodnutí přezkoumat pouze po právní stránce a ne po stránce skutkové. Oproti systému úplné apelace nemůže účastník v řízení před soudem uplatnit nové skutečnosti a důkazy. Kdyby se tak stalo, soud k nim není oprávněn přihlédnout. Kasačnímu soudu přísluší napadené rozhodnutí přezkoumat pouze po právní stránce. Zjišťuje tedy, zda bylo předchozí řízení stíženo špatným posouzením otázek hmotného či procesního práva. Samotný přezkum kasačnímu soudu umožňuje napadené rozhodnutí buď potvrdit a nebo zrušit.

2.3.3. Systém revizní

Systém revizní a systém kasační mají společnou vlastnost - přezkum napadeného rozhodnutí je možný pouze po právní stránce, tedy otázce, zda v předchozím řízení u soudu nižšího stupně nebyly porušeny hmotněprávní či procesněprávní předpisy. Zásadním rozdílem těchto dvou systémů je možnost soudu vyšší instance napadené

rozhodnutí změnit, a to za předpokladu, kdy je zjištěný skutkový stav způsobitelný pro to, aby mohl soud ve věci meritorně rozhodnout. V opačném případě je soud vyšší instance povinen rozhodnutí zrušit a věc vrátit soudu nižší instance k dalšímu řízení.³⁷

2.4. Nejvyšší soud jako soud dovolací

Soudem dovolacím rozumíme Nejvyšší soud České republiky, který má své sídlo v Brně. Společně s Nejvyšším správním soudem je nejvyšším článkem soustavy soudů České republiky. Soud vznikl současně se vznikem samostatné České republiky v roce 1993 v důsledku transformace Nejvyššího soudu České a Slovenské Federativní Republiky.

Funkční příslušnost Nejvyššího soudu ČR lze k rozhodování o dovolání dovodit z čl. 92 Ústavy, a z ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů. Tím je zakotveno postavení NS jakožto vrcholného soudního orgánu v civilních věcech pravomoci soudů. NS je tak určen k zajišťování jednoty a zákonnosti soudních rozhodnutí v řízeních podle OSŘ. Svoji funkci vykonává prostřednictvím přijímání stanovisek k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu, což vyvozujeme z ustanovení § 14 odst. 3 ZSS. Výkon funkce spočívá jednak v uveřejňování vybraných rozhodnutí NS a ostatních soudů ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek podle ustanovení § 24 ZSS a současně rozhodováním o dovolání.³⁸

Nejvyšší soud je tvořen předsedou soudu, místopředsedy soudu, předsedy kolegií, předsedy senátů, ostatními soudci a zaměstnanci soudu. Předsedu i místopředsedu Nejvyššího soudu jmenuje prezident republiky. Soudci jsou k nejvyššímu soudu přiděleni nebo přeloženi z řad soudců po minimálně desetileté praxi.³⁹ Soudci NS tvoří dvě kolegia - trestní a občanskoprávní a obchodní.

³⁷ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 4.

³⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. Str. 353.

³⁹ Srov. § 67 odst. 1 a § 71 odst. 2 ZSS.

Občanskoprávní a obchodní kolegium je tvořeno přibližně dvoutřetinovou většinou všech soudců NS.⁴⁰

Rozdělení agendy, kterou se Nejvyšší soud zabývá, upravuje rozvrh práce. Zároveň jsou jím jednotliví soudci rozděleni do kolegií a senátů. Návrh rozvrhu práce je připraven předsedy kolegií na základě jeho projednání v kolegiích. Samotný rozvrh práce je schválen předsedou NS na dobu jednoho roku⁴¹, ale je možné jej upravovat. To se v praxi děje poměrně často a zpravidla na měsíční bázi. Rozvrh práce je rozdělen na dvě části podle jednotlivých kolegií a určuje např. složení senátů, přiřazení asistentů k jednotlivým soudcům a mimo jiného také jaká činnost je komu určena. Mimo činností jako je např. zasedání v senátech, vyřizování podání občanů, orgánu nebo právnických osob, účasti na gremiálních poradách soudců a seminářů pro soudce a podílení se na přípravě podkladů pro tvorbu právních předpisů je soudcům Jednacím řádem Nejvyššího soudu vymezena i další práce, kterou se mají jednotliví soudci zabývat. Rozvrh práce jednotlivých asistentů je odvozen od toho, k jakému soudci jsou přiřazeni.⁴²

O dovolání NS rozhoduje v senátech, které jsou tvořeny ze tří soudců z povolání (tříčlenné senáty). Soudce, který je k tomu určený, vypracuje návrh rozhodnutí, ale k rozhodnutí ve věci samé dojde až většinovým, resp. jednomyslným schválením takového návrhu senátem.⁴³ V průběhu rozhodování může senát NS dojít k právnímu názoru, který se neshoduje s právním názorem již vyjádřeným v rozhodovací praxi NS. V takovém případě je věc postoupena velkému senátu, který bude rozhodovat.

Velký senát tvoří devět soudců příslušného kolegia, je-li však kolegium tvořeno více než 27 soudci, musí být velký senát složen z jedné třetiny všech soudců kolegia, tzn., že jeho počet musí zůstat vždy lichý.⁴⁴ Věc je postoupena velkému

⁴⁰ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2018 [online]. Nejvyšší soud [cit. 2.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

⁴¹ Srov. Jednací řád Nejvyššího soudu (ve znění změn jednacího řádu Nejvyššího soudu, které nabyly účinnosti dne 1. ledna 2007, 1. ledna 2008, 1. září 2016 a 29. listopadu 2017).

⁴² Tamtéž.

⁴³ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2018 [online]. Občanskoprávní a obchodní kolegium [cit. 14.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

⁴⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 49.

senátu k vyřešení vždy, dospěje-li běžný senát k jinému názoru, než který již byl Nejvyšším soudem vysloven v minulosti.⁴⁵ Aktuálním počinem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia je vyložení problematického ustanovení, které se týká „nejisté“ či „neurčité“ pohledávky určené k započtení.⁴⁶

Občanskoprávní a obchodní kolegium se dále dělí na jednotlivá oddělení. V současné době je jich třináct - 8 občanskoprávních a 5 obchodních. Každé oddělení je věcně specializované a této skutečnosti je podmíněno i samotné přidělování věcí rozvrhem práce. Nepoměr nápadu novými věcmi s rozhodovací kapacitou senátů způsobuje poměrně dlouhou časovou prodlevu k vydání rozhodnutí, ačkoliv jsou jednotlivé věci v zásadě řešeny v pořadí, v jakém byly podány.⁴⁷ Činnosti, kterými jsou kolegia pověřena jsou taxativně vymezeny.⁴⁸ Jednou z mnoha činností je i výběr a rozhodnutí o zařazení rozhodnutí dovolacího soudu do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. Není pravidlem, aby bylo každé rozhodnutí na zasedání kolegia schváleno.⁴⁹

Poměrně významnou roli v nárůstu vyřízených věci mají asistenti soudce. Ti se vlastními úkony podílí na výkonu soudnictví. Asistent soudce je totiž osoba pověřena soudcem k provádění jednotlivých procesních úkonů, vykonávání rozborové, obslužné a jiné přípravné činnosti, jejímž účelem je usnadnění přípravy jednání a rozhodování v konkrétních věcech. Minimální počet asistentů je dán tak, aby každý soudce měl alespoň jednoho asistenta.

Asistent soudce je zaměstnancem Nejvyššího soudu v pracovním poměru. Ten se zakládá jmenováním a řídí se zpravidla zákoníkem práce, výjimkou jsou ustanovení, která by byla odchýlná od ustanovení daných ZSS. V takovém případě se

⁴⁵ KOCOUREK, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-292-2. Str. 19.

⁴⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. září 2020, sp. zn. 31 Cdo 684/2020, dostupné na www.nsoud.cz.

⁴⁷ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2018 [online]. Občanskoprávní a obchodní kolegium [cit. 14.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

⁴⁸ Srov. čl. 12, Jednací řád Nejvyššího soudu (ve znění změn jednacího řádu Nejvyššího soudu, které nabyly účinnosti dne 1. ledna 2007, 1. ledna 2008, 1. září 2016 a 29. listopadu 2017).

⁴⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2007, sp. zn. 28 Cdo 3113/2007 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011. Dostupné na www.nsoud.cz

použije ustanovení ZSS. Asistent soudce je na návrh soudce jmenován předsedou soudu, stejné podmínky platí i pro jeho odvolání.⁵⁰

Ačkoliv by měl být počet asistentů ve svém minimálním počtu roven počtu soudců, realita je odlišná a to v důsledku velkého zatížení občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu dovolací agendou. Ke konci roku 2019 působilo na pozici asistenta soudce 119 osob (minimální počet asistentů ve vztahu k počtu soudců byl přibližně dvojnásobný) a došlo dokonce k přistavění nového křídla v Bayerově ulici. To poslouží jako kanceláře pro zmíněné asistenty.⁵¹ V souvislosti s výše zmíněnou situací se jako vhodná jeví myšlenka přijetí většího množství asistentů, čímž by přehlcený Nejvyšší soud dokázal vyřizovat dovolací agendu rychleji. Zřejmě by ale bylo velice obtížné vysvětlit laické veřejnosti tak výrazný nepoměr počtu asistentů občanskoprávního a obchodního kolegia ve srovnání s trestněprávním kolegiem Nejvyššího soudu.

2.5. Přípustnost dovolání

Obecně platí, že dovolání je přípustné tehdy, připouští-li to zákon. Otázka, jestli byly naplněny podmínky přípustnosti, přísluší pouze a výlučně dovolacímu soudu.⁵² Přípustnost dovolání je upravena v hlavě třetí OSŘ. Přípustnost si lze představit jako „podmínku“, která musí být splněna pro to, aby dovolání nebylo odmítnuto pro vady a mohlo být přezkoumáno dovolacím soudem v dovolacím řízení. Tyto zákonem stanovené „podmínky“ lze rozdělit na přípustnost objektivní a přípustnost subjektivní.⁵³ *„Tomu, zda dovolání je přípustné objektivně, vždy předchází zkoumání subjektivní přípustnosti dovolání.“⁵⁴*

⁵⁰ KOCOUREK, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-292-2. Str. 75-76.

⁵¹ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2020 [online]. Ročenka Nejvyššího soudu 2019 [cit. 17.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

⁵² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6.

⁵³ SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9. Str. 897-899.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2280/2008, dostupné na www.nsoud.cz.

2.5.1. Objektivní podmínky přípustnosti

Objektivní podmínky přípustnosti dovolání jsou tvořeny předmětem dovolání, přípustností dovolání a lhůtou, která je zákonem k podání dovolání ustanovena. Pomocí dovolání je možné napadnout taková rozhodnutí odvolacího soudu, která jsou pravomocná a to za předpokladu, že to zákon připouští.⁵⁵

2.5.1.1. Předmět dovolání

Podle OSŘ patří žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání mezi mimořádné opravné prostředky. Dovolání má devolutivní účinek. Oprávněn podat dovolání je ten, jehož práva byla zkrácena. Je založeno na principech jednoho z opravných systémů. Zákon stanovuje lhůtu, ve které je možné dovolání podat. Dovolací řízení je řízení přezkumné.

Napadené rozhodnutí odvolacího soudu a současně podané dovolání lze označit za speciální podmínku dovolacího řízení. Taková podmínka, pokud není splněna, je důvodem k zastavení řízení (nedostatek podmínek řízení, které jsou neodstranitelné).⁵⁶

Dovolání je možné podat pouze proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu a takovým soudem bylo vydáno rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým se odvolací řízení končí, případně, pokud vydal rozhodnutí procesní povahy uvedené v § 238a OSŘ.⁵⁷

2.5.1.2. Přípustnost dovolání

Objektivní přípustnost je v zákoně upravena odlišně a to podle toho, jestli má být napadeno rozhodnutí, kterým se odvolací řízení končí a nebo rozhodnutí, které bylo vydané v průběhu odvolacího řízení. V prvním případě zákon v ustanovení § 237 OSŘ vyžaduje pro přípustnost dovolání, které směřuje proti rozhodnutí

⁵⁵ SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9. Str. 899-900.

⁵⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1539/2004, dostupné na www.nsoud.cz.

⁵⁷ LAVICKÝ, Petr. Civilní proces. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1. Str. 986-987.

odvolacího soudu, kterým odvolací řízení končí, naplnění jednoho ze čtyř předpokladů přípustnosti.

Prvním předpokladem přípustnosti je, že napadené konečné rozhodnutí, závisí na vyřešení otázky hmotného či procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od judikatury dovolacího soudu. To znamená, že pro podání přípustného dovolání je třeba v něm uvést, že rozhodnutí odvolacího soudu bylo založeno na právní otázce, která byla pro rozhodnutí zásadní a při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od judikatury dovolacího soudu, která stejnou otázku posuzuje odchylně. V případě, že dovolání nebude obsahovat odkaz na konkrétní rozhodnutí, od kterého se odvolací soud odchýlil, bude podání odmítnuto pro vady.⁵⁸ Toto kritérium je odvozeno z normativní závaznosti judikatury NS vůči soudům nižší instance a je primárně zacíleno na individuální ochranu práv účastníka řízení. Odvolání je tedy bezpodmínečně přípustné za situace, dojde-li k neodůvodněnému odchýlení se odvolacího soudu od rozhodovací praxe NS, za předpokladu, že se věc týká skutkově obdobných věcí.⁵⁹ Ústavním soudem je zastáváno stanovisko, že *„dovolací soud si musí být při výkladu a aplikaci podmínek připuštění dovolání vědom toho, že účastník řízení jím vždy sleduje ochranu svých subjektivních práv bez ohledu na to, jaký jiný účel řízení o mimořádném opravném prostředku sleduje. Ochranu subjektivních práv proto nelze pouštět ze zřetele ani tam, kde je zákonodárcem sledovaným účelem řízení o mimořádném opravném prostředku tzv. sjednocování judikatury. Tento účel nemůže převážet nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi ‚dodavatelem materiálu‘ pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace jednoduchého práva obecnými soudy.“*⁶⁰

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 62-63.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05.

Druhým předpokladem přípustnosti dovolání je, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na právní otázce, která ještě nebyla dovolacím soudem vyřešena a dovolatel má za to, že řešení odvolacím soudem je nesprávné. Typicky lze hovořit o situaci, kdy jsou zákonodárcem přijaty nové hmotněprávní nebo procesněprávní předpisy. Tento předpoklad byl zákonodárcem začleněn ze dvou důvodů. Účelem prvního důvodu bylo promítnutí perspektivního systému do rozhodování Nejvyššího soudu z hlediska sjednocování judikatury. Druhým důvodem bylo očekávání změn právního řádu, které měly nastat. Výsledkem by byla možnost sjednocovat judikaturu hned od počátku účinnosti novely civilního řízení, se kterou se počítalo již v době, kdy současné dovolání procházelo legislativním procesem.⁶¹

Třetím předpokladem přípustnosti je, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na otázce, která je pro řešení zásadní, ale dovolací soud ji ve své ustálené praxi řeší rozdílně. Přesnou formulací takové otázky a odůvodněním rozporu tak vlastně dovolatel vymezí dovolací důvod, tedy fakt, že rozhodovací praxe je rozdílná. Dovolatel není zavázán návrhem svého vlastního řešení, jelikož předpokladem přípustnosti je rozdílné řešení konkrétní právní otázky a ne skutečnost, že došlo k pochybení odvolacího soudu. Dovolatel musí rozdílnost vymezit takovým způsobem, aby bylo zřetelné, že z vyřešení právních otázek bude mít procesní prospěch, v opačném případě dochází k tomu, že dovolatel nebude k podání dovolání subjektivně legitimován.⁶²

Posledním případem je situace, kdy je otázka kruciólní pro rozhodnutí odvolacího soudu, odvolacím soudem i ustálenou praxí dovolacího soudu řešena souhlasně, ale dovolatel tvrdí, že by tato ustálená praxe a jí vyřešená otázka měla být posouzena jinak.

Ustanovení § 238 OSŘ upravuje výluky z přípustnosti. To znamená, že ačkoliv byla podmínka přípustnosti naplněna, jsou zde taxativně vymezeny výjimky, kdy dovolání přípustné není. Jedná se o situace, kdy dovolání směřuje proti výroku,

⁶¹ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 63.

⁶² SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 32-34.

který nepřevyšuje částku 50 000 Kč nebo např. proti výroku o náhradě nákladů řízení.

Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, které bylo vydáno v průběhu řízení a kterým se odvolací řízení nekončí upravuje ustanovení § 238a OSŘ. Tato dovolání jsou přípustná pouze ve čtyřech případech. Jedná se o situaci procesního nástupnictví, tzv. univerzální sukcese podle § 107 OSŘ, a tzv. singulární sukcese podle §107a OSŘ - tedy ztrátou způsobilosti být účastníkem řízení. Příkladem univerzální sukcese může být smrt účastníka fyzické osoby nebo zánik právnické osoby. Univerzální sukcesí rozumíme přechod práv nebo povinností, které jsou předmětem odvolacího řízení na třetí osobu, která vstupuje do odvolacího řízení na místo původního účastníka. Dalším případem přípustného dovolání je dle ustanovení § 92 odst. 1, 2 OSŘ přistoupení nebo záměna účastníka. Výše uvedené případy nejsou omezeny ustanovením § 237 OSŘ, k podání dovolání tak není třeba splnit předpoklady přípustnosti podle tohoto ustanovení.⁶³

2.5.1.3. Lhůta k podání dovolání

Zákon v ustanovení § 240 OSŘ určuje účastníkovi dvouměsíční lhůtu k podání dovolání u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. Lhůta počíná běžet doručením rozhodnutí odvolacího soudu. Zmeškání lhůty nelze prominout s výjimkou, bylo-li dovolání podáno ve lhůtě u odvolacího nebo dovolacího soudu namísto u soudu prvního stupně. Zmeškání lhůty lze prominout také v případě, kdy odvolací soud nesprávně poučil dovolatele o podání dovolání. V případě, kdy v rozhodnutí odvolacího soudu chybí poučení o dovolání, se lhůta prodlužuje na tři měsíce od doručení napadeného rozhodnutí - není podstatné zda tu není poučení o lhůtě k dovolání, o soudu, u kterého má být dovolání podáno nebo pokud je jeho obsahem nesprávné poučení o tom, že dovolání není přípustné.⁶⁴

⁶³ LAVICKÝ, Petr. Civilní proces. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1. Str. 990-994.

⁶⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. Str. 355.

2.5.2. Subjektivní podmínky přípustnosti

Subjektivními podmínkami přípustnosti rozumíme okruh osob, které jsou oprávněny dovolání podat (aktivní legitimace) a případné povinné zastoupení dovolatele.⁶⁵

2.5.2.1. Aktivní legitimace

Subjektivní přípustností rozumíme „kdo“ je oprávněn podat dovolání. Ustanovení § 240 OSŘ říká, že legitimován k podání dovolání je účastník odvolacího řízení. Judikatura toto ustanovení doplňuje o skutečnost, že musí jít o situaci, kdy účastníkovi rozhodnutím nebylo alespoň zčásti vyhověno.⁶⁶ Jde-li o podání proti rozhodnutí, kterým bylo účastníkovi plně vyhověno, je toto dovolání dovolacím soudem odmítnuto jako podané neoprávněnou osobou.⁶⁷

Vedlejší účastník není oprávněn podat dovolání, ačkoliv bychom to mohli dovodit z ustanovení § 93 odst. 3 OSŘ, které říká, že vedlejší účastník má v řízení stejná práva a povinnosti jako účastník. Judikatura tuto nemožnost vyvozuje z ustanovení §203 a § 231 OSŘ, které u některých opravných prostředků vedlejšímu účastníkovi zakládají právo podat odvolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost. U dovolání ale neexistuje výslovné oprávnění, které zakládá právo vedlejšího účastníka podat dovolání.⁶⁸ Dovolací soud odmítne dovolání, které je podáno vedleším účastníkem podle ustanovení § 243c a § 218 písm. b) OSŘ.⁶⁹

2.5.2.2. Povinné zastoupení

Podmínku povinného zastoupení účastníka řízení v dovolacím řízení upravuje ustanovení § 241 OSŘ. Toto ustanovení zakládá povinnost být zastoupen advokátem (resp. notářem). Právní zástupce dovolání zároveň sepisuje. Tato povinnost je

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2015, sp. zn. 25 Cdo 2374/2015, dostupné na www.nsoud.cz.

⁶⁷ SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9. Str. 900.

⁶⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003, uveřejněné pod č. 3/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, dostupné na www.nsoud.cz.

⁶⁹ SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9. Str. 900.

podmíněna tím, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem, jehož procesní podání je velmi komplikované a dovolatel zpravidla není dostatečně právně kvalifikován. Povinné zastoupení tedy sleduje účel odborné pomoci na jejímž základě rozhodne dovolací soud bez zbytečných průtahů, které by vyvstaly odstraňováním vad podání.⁷⁰

Existují i výjimky - dovolatel je fyzickou osobou s právnickým vzděláním nebo za dovolatele právníkou osobu jedná taková osoba - v tomto případě postačí i zaměstnanec, který má právníké vzdělání, nesmí se ale jednat o osobu, která pro zaměstnavatele vykonává práci na základě dohody o provedení práce. V situaci, kdy je dovolání podáváno ve smyslu § 91 OSŘ (společenství účastníků), je každý z účastníku povinen splnit podmínku povinného zastoupení a nezáleží na tom, zda jsou v dané věci oprávněni nebo zavázáni společně a nerozdílně.

Jistou zajímavostí může být to, že povinné zastoupení se v řízení o dovolání netýká protistrany. Skutečnost, že ostatní účastníci, kteří v řízení před NS dovolání nepodali a nemusí být povinně zastoupeni, působí do jisté míry ve smyslu podmínky zastoupení diskriminačním dojmem. Toto lze nejvýrazněji spatřit u sporného řízení. Uložení povinnosti pouze jedné ze stran, které jsou vůči sobě v znesvářeném vztahu, zakládá nerovnost účastníku (např. nucené finanční náklady na právní zastoupení). Na druhou stranu, tato skutečnost je dopředu oběma stranám známá - oprávnění podat dovolání má jak žalobce, tak žalovaný a s nutností zaplatit případné náklady jsou oba seznámeni od počátku řízení. Situaci lze připodobnit k soudnímu poplatku za podané odvolání. Kdo chce procesní prostředek využít, zaplatí za něj příslušný poplatek. Obdobná situace tedy nastane i u dovolání, kdy si účastník musí zajistit povinné kvalifikované zastoupení. Přezkum napadeného rozhodnutí dovolacím soudem je zaměřen na právní stránku věci a zákonnost řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo - zásadně v mezích a z důvodů, které vymezuje podané dovolání. Oprávněním druhé strany je možnost vyjádřit se k dovolání, ale dovolací soud rozhoduje zpravidla bez jednání na základě již existujícího soudního spisu, protože v řízení o dovolání není možné uplatnit nové skutečnosti či důkazy.

Účastník, který nesplní podmínku povinného zastoupení je soudem prvního stupně (u kterého se dovolání podává) vyzván k odstranění nedostatků za současného

70 DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

určení lhůty (za obdobného užití § 104 odst. 2 OSŘ). Soud zároveň poučí účastníka o možnosti požádat o ustanovení zástupce dle § 30 OSŘ a o následcích nesplnění podmínky právního zastoupení. Dovolateli, který v době podání dovolání podmínku nesplnil, lhůta k podání dovolání běží do doby, která mu byla soudem ustanovena. Dovolatel může před uplynutím této lhůty požádat o ustanovení zástupce dle § 30 OSŘ, potom mu běží lhůta až do právní moci usnesení, kterým soud rozhodl o jeho žádosti. Prodloužení lhůty je z hlediska odstranění případných vad podaného dovolání důležité, jinak by byly důvodem pro odmítnutí takového podání. Podmínka ustanovení § 241 odst. 4 OSŘ je považována za splněnou i v případě, kdy zvolený advokát vadné podání doplní, případně soudu sdělí, že se s podáním účastníka ztotožňuje.⁷¹ Pokud se dovolatel rozhodne své dovolání vzít zpět, může tak učinit sám, bez právního zastoupení.⁷²

2.6. Náležitosti dovolání

Dovolání je jako každé další podání vymezeno obecnými náležitostmi. Vedle nich rozlišujeme také určení, proti kterému rozhodnutí dovolání směřuje a v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá. Také je třeba vymezit dovolací důvod a určit, v čem dovolatel splnil podmínku předpokladů přípustnosti a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh).⁷³

2.6.1. Určení, proti kterému rozhodnutí dovolání směřuje

V podání dovolatel určí rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje. Toto se provede označením odvolacího soudu, vůči jehož rozhodnutí je dovolání vznášeno. Dále je třeba určit datum, kdy bylo rozhodnutí vydáno a číslo jednací takového rozhodnutí. Vymezení rozsahu, ve kterém se rozhodnutí napadá, lze provést označením konkrétního výroku nebo sdělením, že se rozhodnutí napadá v plném

⁷¹ ŠUSTOVÁ, Jana. Advokátní přímus dnes a zítra. Právní rozhledy, 2014, č. 22, Str. 763-769.

⁷² DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9. Str. 1912.

⁷³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. Str. 356-357.

rozsahu. Dovolací návrh lze chápat jako předložení možnosti Nejvyššímu soudu o dovolání rozhodnout tak, že napadené rozhodnutí může změnit a nebo zrušit.⁷⁴

2.6.2. Rozsah dovolání

Dovolatel je povinen uvést výrok nebo část výroku, která je jeho podáním napadána. Dle zásady dispoziční je dovolací soud vázán pouze rozsahem, který vymezuje dovolání. Rozsahem dovolacích návrhů (ustanovení § 242 odst. 2 OSŘ) není vázán v případě, kdy je na rozhodnutí o napadeném výroku závislý výrok, proti kterému dovolání nesměřuje. Příkladem takové situace může být výrok o nákladech řízení, který je výrokem závislým na výroku hlavním. Tzn. bude-li napaden výrok hlavní, v závislosti na něm se bude měnit i výrok o nákladech řízení.

Vázanost dovolacího soudu dovolacími návrhy zde není také v případě, kdy se jedná o společná práva nebo povinnosti, která způsobují, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky vystupující na jedné straně a kde úkony jednoho účastníka platí i pro ostatní účastníky (podle ustanovení § 91 odst. 2 OSŘ). To platí i za situace, bylo-li dovolání podáno jen některým z nich (jde o tzv. nerozlučné společenství účastníků).

Upravuje-li právní předpis konkrétní způsob uspořádání vztahu účastníku, dovolací soud není vázán dovolacími návrhy. Příkladem může být judikatura, která říká, že takový určitý způsob uspořádání vztahu mezi účastníky tu je, jestliže kogentní řešení právních vztahů účastníků je předurčeno hmotněprávními předpisy a soud tak návrhem není zcela vázán, protože návrhy účastníků může za účelem přisouzení něčeho jiného nebo více, než čeho se účastníci domáhali, překročit. Případně jde o právně relevantní vztah, který může být vypořádán konstitutivním rozhodnutím. Soudu je právem ponechána možnost se rozhodnout, jaký způsob pro vypořádání zvolí. Na základě principů a cílů civilního procesu je nepřipustné, aby byla zamítnuta žaloba v případě, kdy by žalobce výsledek úvahy soudu nedokázal předem odhadnout správně.⁷⁵

⁷⁴ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 15.

⁷⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2010, sp. zn. 28 Cdo 3812/2009, dostupné na www.nsoud.cz.

Dovolací návrhy ve věcech, které lze zahájit řízením bez návrhu (ustanovení § 30 ZŘS), nejsou návrhy, kterými je dovolací soud vázán.⁷⁶

2.6.3. Dovolací důvod

O dovolacím důvodu lze hovořit jako o skutečnosti, o kterou dovolatel na základě zákona s úspěchem opírá dovolání. Jedná se o materiální jádro řízení, resp. vymezení právní otázky, která je předložena dovolacímu soudu k meritornímu řešení. Tato právní otázka identifikuje materiální (nikoliv formální) důvody, na základě kterých má být zodpovězena.⁷⁷

Dovolacím důvodem v užším smyslu (§ 241a odst. 1 OSŘ) rozumíme identifikaci právních otázek jak hmotného, tak procesního práva, která byla nesprávně vyřešena odvolacím soudem a má ji řešit soud dovolací. V tomto smyslu dovolací důvod směřuje přímo proti dovoláním napadenému rozhodnutí. Oproti tomu dovolací důvod v širším smyslu (§ 241a odst. 3 OSŘ) je odůvodnění skutečností, proč má NS zodpovědět dovolatelem položenou otázku, posoudit ji jinak než doposud nebo v čem se odvolací soud od rozhodovací praxe odchýlil. Tato vysvětlení jsou materiálním odůvodněním skutečností, proč se NS otázkou dovolatele zabývá. Formálním odůvodněním je vymezení jiných náležitostí dovolání dovolatelem - konkrétně vymezení předpokladů přípustnosti dovolání.

Dovolací důvod je odpovědí ve smyslu co a konkrétně proč je povinen dovolací soud řešit, zatímco předpoklad přípustnosti je obecný procesní důvod, proč by se měl dovolací soud onou záležitostí zabývat.

Odpovědí na otázku zda je dovolací důvod správně uplatněn, je třeba rozlišit pojem „věc“ (která má být posouzena nesprávně) a „právní předpis“ (který má být špatně aplikován). „Věcí“ lze rozumět to, co je žalobcem požadováno, resp. skutkový základ, o který se přímo opírá údajně nesprávné a dovoláním napadené rozhodnutí. Oproti tomu „právní předpisy“ jsou hmotněprávní nebo procesněprávní normy, kterými byl vázán odvolací soud a podle kterých skutkový základ hodnotil.

⁷⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 454 - 455.

⁷⁷ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 65.

Dovolacím důvodem tedy může být pouze výhrada mylné aplikace konkrétní právní normy odvolacím soudem, pokud odvolací soud aplikoval jiný právní předpis, než ten, který měl správně použít a nebo ho aplikoval správně, ale nebyl správně vyložen. Situace, kdy soud aplikuje podzákonnou normu, ke které není žádné zákonné zmocnění nebo je se zákonem v rozporu, je také nesprávnou právní aplikací.

Nejvyšší soud je dovolacím důvodem zcela vázán, to znamená, že může zkoumat pouze takovou právní otázku, kterou podává dovolatel. Existuje zde výjimka z případů, kdy se přihlíží i k vadě řízení, která by mohla způsobit nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 OSŘ). Naopak, NS není vázán řešením, které v dovolání navrhuje dovolatel.

V roce 2017 byl novelizován OSŘ. Ustanovení § 241a odst. 1 OSŘ bylo doplněno o větu druhou, která nedovoluje podat dovolání z důvodů vad podle § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a podle § 229 odst. 3 OSŘ. Podle § 242 odst. 3 OSŘ, na který novela navazuje, může odvolací soud ke zmatečným vadám přihlídnout jen v případě dovolání, které je přípustné ve smyslu § 237 nebo § 238 OSŘ. Lze tedy říci, že jde o případy, kdy je třeba přezkoumat vady nejdříve v řízení o žalobě pro zmatečnost a ne v dovolacím řízení. Zmíněná novela zároveň připouští existenci některých „vad řízení“ jako samostatný a způsobilý dovolací důvod ve smyslu § 242 odst. 3 OSŘ. Tato skutečnost je argumentem pro to, že právní otázkou, o kterou má být dovolání opřeno, nemusí být otázka již řešena odvolacím soudem v dovolání napadeném rozhodnutí, ale i taková právní otázka, která je procesní povahy a její nesprávné posouzení by mělo přímý vliv na správnost rozhodnutí, které je dovoláním napadeno.⁷⁸

2.7. Podání dovolání

Ten, kdo je oprávněn podat dovolání, činí tak u soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Bude-li dovolání podáno ve lhůtě u odvolacího nebo dovolacího soudu, zůstává lhůta zachována (§ 240 odst. 2 OSŘ). Pokud je dovolání podáno jinému soudu nebo státnímu orgánu, jeho účinky nastávají až okamžikem

⁷⁸ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3. Str. 446-449.

doručení tohoto podání příslušnému soudu. V tomto případě je lhůta zachována pouze ve chvíli, kdy je doručeno před jejím uplynutím.⁷⁹

2.8. Účinky dovolání

Účinky lze rozdělit na účinek devolutivní a účinek suspenzivní. První jmenovaný účinek způsobuje, že opravný prostředek bude rozhodován soudem, který je nadřízený soudu, který napadené rozhodnutí vydal. Oproti tomu suspenzivní (odkladný) účinek, způsobuje odklad právní moci a vykonatelnosti.

2.8.1. Devolutivní účinek

Devolutivní neboli odvalovací účinek je vlastností podaného dovolání zpravidla vždy. Funkčně příslušným soudem je NS.

Bylo-li dovolání podáno opožděně nebo nastala situace, kdy dovolatel neuhradil soudní poplatek, podání dovolání nemá devolutivní účinek. V této situaci soud prvního stupně odmítne dovolání (podle ustanovení § 241b odst. 1 a § 208 OSŘ) nebo je oprávněn zastavit dovolací řízení (podle ustanovení § 9 odst. 1 SoudP). K zastavení řízení je soud prvního stupně oprávněn i ve chvíli, kdy nebyly naplněny podmínky povinného zastoupení (podle ustanovení § 241b odst. 3 OSŘ) a takový nedostatek nebyl ve lhůtě napraven. Výsledkem je ukončení dovolacího řízení u soudu prvního stupně, aniž by byla věc postoupena dovolacímu soudu.⁸⁰

2.8.2. Suspenzivní účinek

Dovolání nemá dle litery zákony suspenzivní účinek, ale podle ustanovení § 243 OSŘ může být vykonatelnost nebo právní moc napadeného rozhodnutí dovolacím soudem odložena a to i bez návrhu.

Smyslem a účelem je chránit navrhovatele před zásadními a potenciálně nevratnými důsledky, které mohou nastat na základě pravomocného rozhodnutí, které má předpoklady být vadné. Tyto důsledky, výkonem takového rozhodnutí mohou

⁷⁹ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 12.

⁸⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 459

nastat v právní sféře navrhovatele a poskytnutí ochrany tak pozbude reálného významu.

Hrozí-li dovolateli závažná újma, která je výsledkem neprodleného výkonu rozhodnutí nebo exekuce, soud odloží vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Soud odloží i právní moc takového rozhodnutí, za předpokladu, že by byl dovolatel závažně ohrožen na svých právech a pouze v případě, není-li zasaženo do právních vztahů osoby odlišné od účastníka řízení.

Soud je návrhem na odklad vázán a musí o něm rozhodnout i za situace, kdy nebude návrhu vyhověno. Soud tak činí bez zbytečných průtahů, i neprodleně. Podmínkou rozhodnutí o návrhu na odklad je jeho odůvodnění. Vůči rozhodnutí se nepřipouští žádný opravný prostředek. Soud může o návrhu na odklad s rozhodnutím o dovolání rozhodnout společně a není podmínkou aby zkoumal odůvodnění takového návrhu. Podmínkou je, aby se tak stalo ve lhůtě, která je přiměřená samotnému rozhodnutí o návrhu na odklad vykonatelnosti.

Odloží-li soud vykonatelnost napadeného rozhodnutí, k výkonu takového rozhodnutí nedojde a ten je odložen. Primárně je tedy soudem rozhodnuto o odkladu vykonatelnosti. Odklad právní moci soud přikáže jen v případech, kdy je výkon rozhodnutí fakticky vyloučen a odklad vykonatelnosti nedostatečným řešením.

Účinky, které nastanou odkladem vykonatelnosti nebo odkladem právní moci, ruší až samotná právní moc rozhodnutí o dovolání, není-li soudem stanoveno jinak. Odklad může být soudem zrušen, jestliže pominuly důvody pro odklad nebo vyjde najevo, že vůbec neexistovaly.⁸¹

2.9. Dovolací řízení

Dovolací řízení se přiměřeně řídí zásadami a ustanoveními platnými pro řízení před soudem prvního stupně, nestanoví-li jinak ustanovení § 236 a násl OSŘ. Ustanovením § 243b OSŘ jsou ustanovení § 43, § 92, § 95-99, a § 107a OSŘ zneplatněna pro použití v dovolacím řízení. Přiměřená aplikace znamená, že dovolací

⁸¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 458

soud nemusí normu aplikovat doslovně, ale může ji v odůvodněném případě aplikovat i odlišně.⁸²

2.9.1. Úkony soudu prvního stupně

Úloha soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, je důležitá z hlediska úkonů, který je tento soud povinen provést ještě před tím, než předloží samotný spis s dovoláním dovolacímu soudu. Soud prvního stupně postupuje obdobně jako v případě odvolání, ale zároveň v o něco širším rozsahu.

Primárním úkolem je vyhodnotit, zda je dodržena lhůta pro podání. Je tedy povinen sám zvážit, jestli byl dovolatel odvolacím soudem náležitě poučen nebo zda půjde o nedostatky, které zakládají lhůtu pro podání dovolání v delším rozsahu. V případě opožděného podání rozhodne soud prvního stupně usnesením o odmítnutí dovolání, které řeší zároveň náhradu nákladů řízení, protože řízení končí. Je ale možné se proti tomuto rozhodnutí odvolat, čímž může dojít k situaci, kdy odvolací soud rozhodnutí o odmítnutí pro opožděnost změní a soudu prvního stupně vyvstane povinnost provést další úkony - předat dovolání dovolacímu soudu jako včasné podané.

V případě, že soud prvního stupně posoudí podání jako včasné, je tato skutečnost zaznamenána do předkládací zprávy a soud přistoupí k dalším úkonům. Dovolací soud však není úsudkem soudu prvního stupně vázán a může dovolání odmítnout pro opožděnost.

Soud prvního stupně vyzve dovolatele k napravení nedostatku povinného zastoupení, kterému se práce věnuje výše. V případě, kdy nebude nedostatek napraven, je řízení zastaveno. Aktuálním návrhem je možnost, aby mohl předseda senátu soudu prvního stupně řízení zastavit, nedojde-li k nápravě nedostatku podmínek dle ustanovení § 241 OSŘ. Je však nutné respektovat legitimní očekávání účastníka řízení, protože by mohlo dojít k odepření práva dovolatele na přístup k soudu, které upravuje Listina v čl. 36 odst. 1.

Posledním úkonem soudu prvního stupně je kontrola, zda byl zaplacen soudní poplatek či zda existuje věcné či osobní osvobození od takového poplatku.

⁸² SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3. Str. 489-490.

V opačném případě je po soudní výzvě k úhradě a uplynulé lhůtě řízení soudem prvního stupně zastaveno.

Po splnění všech úkonů je soudu prvního stupně umožněno rozeslat stejnopis dovolání ostatním účastníkům řízení. Provedené úkony soudu prvního stupně, které upravuje ustanovení § 241b OSŘ jsou soudem shrnuty do předkládací zprávy, která je spolu se spisem následně zaslána soudu dovolacímu.⁸³

2.9.1.1. Soudní poplatky

S podáním dovolání je spojeno poplatková povinnost, naplnění této povinnosti je jednou z tzv. odstranitelných podmínek řízení. Splnění poplatkové povinnosti je pro soud stěžejní, ještě než se začne zabývat samotným návrhem ve věci samé.⁸⁴

Poplatníkem soudního poplatku z dovolání je dovolatel, kterému tato povinnost vznikne dnem podání dovolání dle ustanovení § 2 SoudP. Existuje zde výjimka a může dojít k přesunu platební povinnosti dovolatele na později. To nastane v případě, kdy dovolací soud odmítne podání pro nepřípustnost vzhledem k tomu, že takovým podáním bylo napadeno některé z rozhodnutí upravených v ustanovení § 238 OSŘ (§4 odst. 1 písm. i SoudP). Dovolatel je osvobozen od povinnosti zaplacení soudního poplatku, pokud je osobou, která je vymezena ustanovením § 11 odst. 2 SoudP nebo je mu soudem přiznáno osvobození od poplatku.⁸⁵

V případě, že dovolatel požádal o osvobození od placení soudního poplatku za dovolání až ve chvíli, kdy mu byla soudem adresována výzva k zaplacení, musí být soudem znovu vyzván, pokud byla jeho žádost zamítnuta.⁸⁶ Ve chvíli, kdy nabude právní moci usnesení o zastavení dovolacího řízení pro nezaplacení poplatku, zaniká povinnost ho zaplatit (§ 9 odst. 7 SoudP).

⁸³ STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7. Str. 82-83.

⁸⁴ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 101

⁸⁵ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3. Str. 476-478. Str. 476.

⁸⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 24. srpna 2016, sp. zn. II. ÚS 1138/15.

Nezaplacení soudního poplatku je přednostním důvodem pro zastavení řízení, to proto, že zpoplatněno je samotné řízení a ne jeho výsledek nebo způsob jeho ukončení. Soud si ponechá soudní poplatek, i když o dovolání věcně nerozhodoval (§ 10 SoudP)⁸⁷, zpoplatněno je totiž samotné řízení a ne jeho výsledek.⁸⁸

Výše soudního poplatku za podání dovolání je stanovena v položce 23 sazebníku SoudP. Sazby jsou pevně stanovené a odvíjejí se od plnění nebo požadavku o kterém bylo odvolacím soudem rozhodováno v dovoláním napadeném rozhodnutí, resp. v jeho části. Musí jít o rozhodnutí ve věci samé. Poplatek se vybírá pouze z výroku, který je dovoláním skutečně napaden.⁸⁹

2.9.2. Řízení před dovolacím soudem

Podle ustanovení § 243a odst. 1 OSŘ rozhoduje dovolací soud zpravidla bez jednání, které může nařídít pouze výjimečně, je-li to považováno za potřebné. Např. judikatura ÚS říká, že dovolací soud by měl k nařízení jednání přistoupit v případě, kdy dospěje k názoru, že by bylo možné změnit rozhodnutí odvolacího soudu [§ 243d odst. 1 písm. b)].⁹⁰ V současné době není časté, aby NS nařídil jednání. To je odůvodněno tím, že důkazy nejsou dovolacím soudem prováděny a dovolací přezkum je v zásadě pouze přezkumem právních otázek. Tím, že účastníci nejsou na jednání potřebni, jim je finančně i časově odlehčeno. Rozhoduje-li dovolací soud o dovolání rozsudkem, nic se nemění, a postačí, že je rozsudek vyhlášen veřejně.⁹¹

Dokazování není prováděno dovolacím soudem. Ten vychází ze skutkového stavu, který byl zjištěn soudem prvního stupně nebo odvolacím soudem. Rozhodný je takový skutkový stav, který je aktuální k datu vydání rozhodnutí odvolacího soudu.

⁸⁷ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 101.

⁸⁸ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2012, sp. zn. 29 NSČR 6/2012.

⁸⁹ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3. Str. 476-478.

⁹⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 9. února 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16.

⁹¹ SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3. Str. 491.

Pro posouzení přípustnosti dovolání je ale rozhodujícím stavem stav v době vydání rozhodnutí dovolacího soudu.⁹²

2.9.3. Rozhodování dovolacího soudu

V podkapitole o úkonech, které jsou prováděny soudem prvního stupně je již zmíněno, že i soud prvního stupně může rozhodnout o dovolání. Nejsou-li naplněny podmínky podle ustanovení § 241b a § 208 odst. 1 OSŘ, soud prvního stupně odmítne podané dovolání pro opožděnost. Ustanovením § 9 odst. 1 SoudP je zakotvena možnost dovolacího soudu, aby dovolací řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastavil. Stejným způsobem postupuje soud prvního stupně v případě, kdy podle ustanovení § 241b odst. 3 OSŘ neodstraní dovolatel vadu, která spočívá v absenci povinného zastoupení dovolatele. Nedojde-li k ukončení dovolacího řízení již před soudem prvního stupně, o dovolání je povinen rozhodnout soud dovolací.⁹³

2.9.3.1. Odmítnutí dovolání

V souladu s ustanovením § 243c odst. 1 OSŘ je dovolací soud povinen odmítnout dovolání trpící vadami, jež nebyly odstraněny ve lhůtě a není kvůli nim možné v řízení pokračovat. Taktéž dovolací soud odmítne dovolání směřující proti rozhodnutí, vůči kterému není přípustné podle ustanovení § 243c odst. 1. Podá-li dovolání ten, kdo k takovému úkonu není oprávněn, je dovolací soud rovněž povinen takové dovolání odmítnout podle ustanovení § 243c odst. 3 a § 218 písm. b) OSŘ. Pokud nedojde k odmítnutí opožděného podání soudem první instance, dovolací soud dovolání rovněž odmítne na základě ustanovení § 243c odst. 3 a § 218a OSŘ. Stejným postojem dovolací soud zaujme i v případě, kdy je dovolání zjevně bezdůvodné (ustanovení § 243c odst. 1 OSŘ).

Zjevná bezdůvodnost by měla být posuzována až ve chvíli, kdy je posouzena samotná přípustnost dovolání. Pokud je posouzena kladně, není zde již tolik prostoru, aby mohlo být dovolání pro zjevnou bezdůvodnost odmítnuto.⁹⁴ To je možné např. ve chvíli, kdy je rozhodnutí závislé na posouzení více právních otázek a každá

⁹² ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 460.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

sama o sobě je způsobilá k zamítnutí návrhu, pokud řešení některé z nich není dovoláním zpochybněno nebo nejsou-li některou z těchto otázek naplněny předpoklady podle ustanovení § 237 OSŘ. Neumožňuje-li některá z výše zmíněných právních otázek aplikovat dovolací přezkum, není možné aby byl výsledek dovolacího řízení ovlivněn přezkumem věcným a dochází k tomu, že je dovolání v celém svém rozsahu nepřijatelné.⁹⁵

Rozhodnout o odmítnutí dovolání je ustanovením § 243f odst. 2 OSŘ umožněno předsedovi senátu dovolacího soudu nebo členovi senátu. Toto se vztahuje na odmítnutí opožděného dovolání, dovolání podané neoprávněnou osobou nebo na podání, které je nezpůsobile v řízení pokračovat z důvodu absence opravy či doplnění. Jedná-li se o odmítnutí podání podle ustanovení § 237 OSŘ, je k usnesení potřebný souhlas všech členů senátu (ustanovení § 243c odst. 2 OSŘ). Prostá většina hlasů členů senátu postačí, když je rozhodováno o odmítnutí podle ustanovení § 238 a § 238a OSŘ.

2.9.3.2. Zastavení řízení

Je-li dovolatelem vzato podané dovolání zcela zpět podle ustanovení § 243c odst. 3 OSŘ, jedná se o důvod pro to, aby bylo řízení dovolacím soudem zastaveno. To neplatí, bylo-li dovolání vzato zpět pouze částečně. V takovém případě je možné i dovolací řízení zastavit pouze zčásti. Dojde-li k situaci, kdy dovolací soud není schopen odstranit nedostatek podmínek dovolacího řízení nebo jsou tyto podmínky neodstranitelné, je řízení zastaveno (ustanovení § 243b a § 104 OSŘ). Zastaveno je také každé dovolací řízení, kdy nebyl odstraněn nedostatek povinného zastoupení dovolatele, nebylo-li tak učiněno již soudem první instance (§ 241b odst. 3, § 243c odst. 3 OSŘ).

Oproti odmítnutí dovolání je k zastavení dovolacího řízení podle ustanovení § 243f odst. 2 OSŘ oprávněn předseda senátu nebo člen senátu, který je k tomu pověřený.⁹⁶

⁹⁵ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015, dostupné na www.nsoud.cz.

⁹⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 461.

2.9.3.3. Zamítnutí dovolání

Nedošlo-li k odmítnutí dovolání nebo zastavení řízení, je další možností dovolacího soudu podané dovolání zamítnout. To je možné za předpokladu, že dovolací soud dospěje k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu, které kde dovoláním napadeno, je správné [ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) OSŘ]. Takové rozhodnutí je dovolacím soudem přezkoumáno pouze z hlediska uplatněného dovolacího důvodu a ve spojitosti s vadami, které jsou uvedeny v ustanovení § 242 odst. 3 OSŘ.

2.9.3.4. Změna rozhodnutí

Ke změně rozhodnutí odvolacího soudu může dovolací soud přistoupit na základě ustanovení § 243d písm. b) OSŘ. Podmínkou je, že rozhodnutí odvolacího soudu je dovolacím soudem posouzeno jako nesprávné a ve věci je možné rozhodnout na základě dosavadních výsledků řízení.

Dovolací soud je pro rozhodnutí vázán stavem, který zde byl v době vydání rozhodnutí odvolacího soudu. Změnou skutkového stavu věci v mezidobí současně s tím, že by došlo ke změně rozhodnutí odvolacího soudu soudem dovolacím, nastane situace, kdy rozhodnutí není v souladu se skutečným skutkovým stavem. Soud, kterému byla věc vrácena, je ale vázán skutkovým stavem, panujícím v době vydání svého rozhodnutí. V této souvislosti lze hovořit o ustanovení § 243g odst. 2 OSŘ - právní poměry jiných osob než účastníků řízení nemohou být dotčeny novým rozhodnutím. Dochází tedy k situaci, ve které musí dovolací soud posoudit, jestli je možné o věci rozhodnout, protože dovolací soud dokazování neprovádí.

Vzhledem k zásadě kontradiktornosti řízení judikoval Ústavní soud, že i když není dovolacím soudem prováděno dokazování, je třeba nařídit ústní jednání podle ustanovení § 243a OSŘ, které změně rozhodnutí předchází.⁹⁷

Změna rozhodnutí odvolacího soudu soudem dovolacím je důvodem pro zrušení všech rozhodnutí vydaných v prvoinstančním nebo odvolacím řízení,

⁹⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 9. února 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16.

závislých na změněném rozhodnutí. Je-li jejich existence dovolacím soudem shledána až později, dovolací soud je zruší samostatným usnesením dodatečně.⁹⁸

2.9.3.5. Zrušení rozhodnutí

Ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, resp. i rozhodnutí soudu první instance (platí-li důvody zrušení i na toto rozhodnutí podle ustanovení § 243e OSŘ), je dovolací soud oprávněn přistoupit nezamítl-li dovolání a nezměnil-li takové rozhodnutí.

Podle ustanovení § 243e odst. 2 OSŘ je dovolací soud po zrušení rozhodnutí odvolacího soudu či rozhodnutí prvostupňového soudu oprávněn vrátit věc k dalšímu řízení těmto soudům. Zároveň může být dovolacím soudem odstraněna vada věcné příslušnosti prvostupňového soudu tím, že věc je dovolacím soudem rovnou postoupena věcně příslušnému soudu (ustanovení § 243e odst. 2 OSŘ). Soud, který je povinen vést další řízení ve věci je vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 243g a 226 OSŘ).⁹⁹ Výjimkou může být situace, kdy je skutkový základ věci natolik odlišný, že na nová skutková zjištění nebo nové skutkové závěry není možné aplikovat právní názor dovolacího soudu.¹⁰⁰

Dovolacím soudem může být výjimečně nařízeno, aby byla věc, po zrušení rozhodnutí, projednána v dalším řízení odlišným senátem nebo soudem. Zákon tuto možnost podmiňuje důvody upravenými v § 243e odst. 3 OSŘ, tedy že nebyl dodržen závažný právní názor dovolacího soudu nebo bylo řízení stíženo vadami - např. nerespektování judikatury Nejvyššího soudu, na kterou bylo dovolatelem poukazováno.¹⁰¹

Je-li dovolacím soudem zrušeno rozhodnutí pro neodstranitelné nedostatky procesních podmínek¹⁰², rozhodnutím zastaví řízení. Případně může postoupit věc

⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 462.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2014, sp. zn. 21 Cdo 1681/2004, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁰¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 551/2006, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁰² Srov. §229 odst. 1 písm. a), b), d) a § 229 odst. 2 písm. a) nebo b) OSŘ.

orgánu, do jehož pravomoci věc náleží podle ustanovení § 243e odst. 4 OSŘ. Zruší-li dovolací soud rozhodnutí soudu odvolacího, jsou jím zrušena i další závislá rozhodnutí vydaná v prvním stupni nebo v odvolacím řízení. Samostatným usnesením se ruší tato rozhodnutí pouze pokud se o nich dovolací soud dozví až dodatečně.¹⁰³ Závislým rozhodnutím může být např. rozhodnutí o žalobě podle ustanovení § 170 ZŘS na usnesení, které odkazuje účastníka řízení o pozůstalosti, aby mohl své právo uplatnit žalobou.¹⁰⁴

2.9.3.6. Odůvodnění rozhodnutí

Jedním z komponentů práva na spravedlivý proces je rozhodnutí, které je řádně odůvodněné. Soudy jsou povinny se vypořádat v odůvodnění svých rozhodnutí s argumentací účastníků řízení takovým způsobem, jenž odpovídá míře závažnosti těchto argumentů.¹⁰⁵

Pokud je rozhodnutím dovolání odmítnuto nebo pokud je dovolací řízení zastaveno, je umožněno aby byla forma odůvodnění zkrácená. Dovolací soud je tak povinen uvést stručný důvod takového rozhodnutí, tzn. proč je dovolání opožděné, proč je nepřípustné nebo proč trpí vadami, které jsou překážkou pro pokračování v dovolacím řízení. Pokud je dovolání odmítnuto pro zjevnou bezdůvodnost, je dovolací soud povinen uvést v čem takovou bezdůvodnost spatřuje.¹⁰⁶

2.9.3.7. Forma rozhodnutí

Jestliže dovolací soud zamítá dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, mění nebo ruší rozsudek odvolacího soudu činí tak rozsudkem, jehož součástí může být i výrok o zastavení řízení nebo postoupení věci orgánu do jehož pravomoci náleží. V ostatních případech je formou rozhodnutí dovolacího soudu usnesení (ustanovení § 243f odst. 4 OSŘ).

¹⁰³ Srov. § 243e odst. 2 OSŘ.

¹⁰⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2015, sp. zn. 21 Cdo 15/2014, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁰⁵ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. II ÚS 968/18.

¹⁰⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMUĚÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 463-464.

Vyhlašování rozsudku bylo změněno zákonem č. 287/2018 Sb. Rozsudek je nyní vyhlášen ústně pouze za předpokladu proběhlého jednání ve věci a přítomnosti minimálně jednoho účastníka, osoby zúčastněné na řízení nebo veřejnosti. V případě přítomnosti pouze soudních osob je rozsudek vyhlášen tak, že jeho zkrácené písemné vyhotovení je bez odůvodnění vyvěšeno na úřední desku soudu. Předseda senátu je oprávněn rozhodnout, zda budou tímto způsobem uveřejněny i nosné důvody rozsudku (§ 243f odst. 5 OSŘ).¹⁰⁷

2.9.3.8. Vztah rozhodnutí ke třetím osobám

Ustanovení § 243g odst. 2 OSŘ říká, že právní poměry někoho jiného než účastníka řízení nemohou být novým rozhodnutím dotčeny. Judikatura dovozuje, že právní postavení účastníků je zachováno od původního rozhodnutí. Pouze platné právní jednání je důvodem pro poskytnutí ochrany a je-li v konkrétní věci zjištěno, že byla uzavřena smlouva, která sleduje zabránění důsledků možného zrušení dovoláním napadeného rozhodnutí, může být tato smlouva označena za smlouvu neplatnou pro obcházení zákona a pro rozpor s dobrými mravy.¹⁰⁸

2.9.4. Náklady řízení

Dovolací soud nerozhoduje v případě zrušujícího rozhodnutí o náhradě nákladů vzniklých v dovolacím řízení. Soud rozhoduje najednou v rozhodnutí, kterým se řízení končí, o veškerých dosavadních nákladech společně s případnými náklady dovolacího řízení. Soudu prvního stupně či soudu odvolacímu přísluší vzít v následném rozhodnutí v potaz všechny náklady řízení a to před zrušením rozhodnutí dovolacím soudem, tak také v řízení po zrušení. Jinak je tomu v případě, kdy je dovolacím soudem rozhodnutí změněno nebo řízení zastaveno, to je o nákladech rozhodováno přímo dovolacím soudem. V takovém případě jde o veškeré náklady řízení před soudy obou stupňů včetně dovolacího řízení.¹⁰⁹

¹⁰⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. Str. 464.

¹⁰⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2006, sp. zn. 22 Cdo 778/2005, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁰⁹ LAVICKÝ, Petr. Civilní proces. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1. Str. 1025.

3. Vybrané otázky dovolání

Tato kapitola má za cíl upozornit na některé otázky, které jsou ve vztahu k institutu dovolání příhodné. Konkrétní otázky byly zvoleny s ohledem na jejich aktuálnost a účelnost.

3.1. Novela č. 296/2017 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád je zákonem účinným po relativně dlouhou dobu a prošel více než sto padesáti novelizacemi. Některé z nich byly pro jeho podobu zásadní. Je otázkou, jestli by další novelizací mohlo dojít k narušení principu právní jistoty. Nicméně, OSŘ je tak významný právní předpis, že by se zřejmě bez novelizací neobešel a stále existuje spousta otázek, které nejsou vhodně řešeny.¹¹⁰

Novelizace OSŘ zákonem č. 296/2017 Sb. nabyla účinnosti dne 30. 9. 2017 a přinesla podstatné změny dovolacího řízení - především přípustnost dovolání. Tyto změny měly za účel odbřemenit dovolacímu soudu, který by se poté lépe soustředil na svou hlavní činnost, kterou je sjednocování judikatury.

Ustanovení §238 OSŘ bylo novelizací změněno a došlo k omezení přípustnosti dovolání směřující proti procesním rozhodnutím. Není tedy možné podat přípustná dovolání proti usnesením, které se týkaly žádosti o ustanovení zástupce, osvobození od soudního poplatku či povinnosti jej zaplatit nebo nákladů řízení. Cílem takové změny je zamezit dovolacímu soudu, aby rozhodoval ve věcech, které jsou skutkově i právně jednoduché.

Přípustnost dovolání proti rozhodnutí v tzv. bagatelních řízeních, tedy řízeních s předmětem peněžitého plnění do 50 000 Kč, je novelizací vyloučena, včetně rozhodnutí vydaných v rámci exekučního a vykonávacího řízení. Došlo tedy k zákonnému zakotvení toho, co bylo doposud upraveno pouze judikaturou (např. Usnesení NS z 25. 1. 2017, sp. zn. 20 Cdo 75/2017). Toto se netýká spotřebitelských a pracovněprávních vztahů, pro které nadále existuje výjimka.

¹¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Za největší změnu, kterou novelizace přinesla, lze považovat omezení přípustnosti dovolání proti kasačním rozhodnutím odvolacího soudu. Tak lze označit rozhodnutí, kterými je odvolacím soudem věc zrušena a vrácena soudu prvního stupně, aby zahájil další řízení. Důvodem je to, že v takovém případě je vstup dovolacího soudu do řízení neopodstatněný, protože řízení „není ukončené“. Takové omezení může být příčinou nedůvodného prodloužení celého civilního řízení, protože než vešla novela v účinnost, mohl dovolací soud o případném nesprávném rozhodnutí odvolacího soudu rozhodnout dříve, než soud prvního stupně rozhodl znovu, čímž by ono nesprávné rozhodnutí mohl zrušit, potvrdit nebo dovolání odmítnout.

Novelizací byla přenesena povinnost kontroly povinného zastoupení v dovolacím řízení na soud prvního stupně, u kterého se návrh podává a který může při jeho nedostatku řízení zastavit. Bylo tak učiněno za účelem odbřemenění dovolacího soudu a tím pádem je vhodné a účelné, aby prvostupňový soud mohl řízení v případě nedostatků zastavit. Jestliže ale ani po výzvě soudu nebude odstraněn nedostatkem povinného zastoupení, soud prvního stupně nerozhodne o zastavení řízení a předloží spis dovolacímu soudu, aby řízení zastavil.

Novelizace OSŘ dále upřesňuje pojem dovolacího důvodu. Tím sice zůstává nesprávné právní posouzení věci, ale způsobilým důvodem již nejsou zmatečností vady podle ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ. Přihlédnout k vyjmenovaným vadám lze až ve chvíli, kdy je způsobilým dovolacím důvodem dosaženo přípustného dovolání.

Další změnou prošlo ustanovení §243c OSŘ, dovolací soud již nemusí odmítnout dovolání v pořádkové lhůtě šesti měsíců. Ačkoliv se jednalo o pořádkovou lhůtu, existovaly názory, že nedodržení takové lhůty mohlo zapříčinit nárok na náhradu škody ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Dalším důvodem zrušení lhůty byl fakt, že ani soudy nižších instancí nejsou žádnými lhůtami svazovány a není to tedy důvodné ani u soudu dovolacího. Absence takové lhůty by z hlediska efektivnosti a hospodárnosti rozhodování dovolacího soudu neměla mít žádný vliv.

Dovolacímu soudu bylo také zákonodárcem umožněno zrušit rozhodnutí závislé na rozhodnutí odvolacího soudu, které je dovolacím soudem měněno nebo rušeno. Činit tak může i dodatečně a i v případě rozhodnutí, které bylo vydáno soudem prvního stupně. Dosud mohl dovolací soud rozhodnutí závislé na rozhodnutí odvolacího soudu zrušit pouze v případě zrušení i samotného rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud chtěl soud závislé rozhodnutí změnit, mohl tak učinit pouze za užití analogie. Pro účastníka řízení dochází výslovným zakotvením ke zvýšení právní jistoty.¹¹¹

*„Zákonem č. 296/2017 Sb. došlo k částečnému rozšíření omezení přípustnosti opravných prostředků v bagatelních věcech. Současně však nová úprava přinesla jiné interpretační otázky, z nichž některé dosud nebyly jednoznačně a uspokojivě zodpovězeny. Týká se to zejména situací, kdy soud rozhodoval o více nárocích, a také tehdy, vyhověl-li účastníku pouze zčásti či účastník podal opravný prostředek pouze co do části jemu nepříznivého rozhodnutí.“*¹¹² Přípustnost u dovolání, kde je předmět složen z více nároků, které mají odlišný skutkový základ, je třeba zkoumat ve vztahu k jednotlivým nárokům samostatně bez ohledu na to, zda tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a zda o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem.¹¹³

3.2. Dovolání ve vztahu k ústavní stížnosti

Obecným pravidlem přípustného podání ústavní stížnosti je skutečnost, že je mu předcházeno vyčerpáním všech možných procesních prostředků, které jsou dovolateli k ochraně jeho práva zákonem poskytnuty.

Mezi tyto opravné prostředky patří podle § 75 odst. 1 ZÚS i dovolání. Dovolatel, který měl k dispozici dovolání je vázán dvouměsíční lhůtou, ve které je podle ustanovení § 72 odst. 3 ZÚS oprávněn podat ústavní stížnost. K dispozici má dovolatel dovolání v případě, jestliže jsou splněny podmínky pro věcné posouzení

¹¹¹ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 150-152.

¹¹² HAMULÁKOVÁ, Klára. Posuzování přípustnosti opravných prostředků z hlediska „bagatelnosti“. Právní rozhledy, 2020, č. 22. Str. 763-769.

¹¹³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 1999, sp. zn. 2 Cdon 376/96, dostupné na www.nsoud.cz.

dovolání podle § 236 až 238a OSŘ, s výjimkou § 237 OSŘ. Dovolání musí být použito i ve chvíli, kdy dovolatel předpokládá jeho odmítnutí podle § 237 OSŘ.¹¹⁴

Mezi podáním dovolání jakožto opravného prostředku a ústavní stížností můžeme spatřit určitá rizika. Účastník, který chce na základě rozhodnutí odvolacího soudu podat ústavní stížnost, musí být srozuměn s tím, že taková ústavní stížnost bude odmítnuta pro předčasnost, jelikož jí nepředcházelo dovolání a zároveň už mohla uběhnout lhůta k podání dovolání. Podá-li účastník dovolání, které dovolací soud vyhodnotí jako nepřipustné, může se stát, že lhůta k podání ústavní stížnosti už uplynula, jelikož začíná běžet doručením rozhodnutí odvolacího soudu. Neexistuje nástroj, kterým by ÚS účastníkům v takových situacích pomohl, jelikož opožděnost či nepřipustnost, kterou zapříčiňuje nevyčerpání všech opravných prostředků před podáním ústavní stížnosti jsou důvody, které zakládají ÚS povinnost návrh odmítnout podle ustanovení § 43 odst. 1 ZÚS.¹¹⁵ Problematiku upravuje i judikatura ESLP.¹¹⁶

Připustnost ústavní stížnosti, která směřuje přímo proti rozhodnutí dovolacího soudu, je bez potíží. Vystává zde ale otázka, jak je to s důvodností takové stížnosti, když směřuje např. proti usnesení NS, kterým je dovolání odmítnuto pro vady. Pokud v takovém případě ÚS zjistí, že podání bylo skutečně vadné, je ústavní stížnost odmítnuta pro neopodstatněnost. Tím je způsobeno neuspokojení stěžovatele, který usiluje především o přezkum předchozího řízení a ne o přezkum řízení dovolacího.

Někteří účastníci problematiku vztahu dovolání a ústavní stížnosti řeší podáním obou možností najednou. Ústavní soud tento postup shledává jako nežádoucí a nápravu provede odmítnutím ústavní stížnosti pro nepřipustnost způsobenou nevyčerpáním opravných prostředků.¹¹⁷

¹¹⁴ SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2. Str. 146.

¹¹⁵ BENÁK, Jaroslav. Připustnost ústavní stížnosti proti rozhodnutím, jež předcházela podání civilního dovolání. Právní rozhledy, 2019, č. 19. Str. 671-674.

¹¹⁶ Srov. Vodárenská akciová společnost, a. s. Proti České republice, 24. února 2004, stížnost č. 73577/01; Tieze a Semeráková proti České republice, 13. října 2011, stížnosti č. 26908/09 a 30809/10.

¹¹⁷ BENÁK, Jaroslav. Připustnost ústavní stížnosti proti rozhodnutím, jež předcházela podání civilního dovolání. Právní rozhledy, 2019, č. 19. Str. 671-674.

3.3. Dovolání de lege ferenda

Latinský termín de lege ferenda lze do českého jazyka přeložit doslovně jako „podle budoucího zákona“, jinými slovy, jaký by ten budoucí zákon měl být a co by mělo platit. Z hlediska dovolání, resp. civilního procesu jako takového je úvaha více než předmětná a aktuální. V následujících odstavcích bude práce zaměřena především na otázky věcného záměru civilního řádu soudního, který úzce souvisí s další podkapitolou, která se bude věnovat dovolání, jako řádnému opravnému prostředku. Další dvě témata jsou úvahy nad způsoby, kterými by bylo možné dovolacímu soudu ulehčit od agendy spojené s vysokým počtem nápadů dovoláním v poslední době.

3.3.1. Věcný záměr ČŘS

3.3.1.1. Obecně k ČŘS

Dosavadní OSŘ je zákon, který byl konstruován na odlišném společensko-politickém základu a vzhledem k tomu, že zákonodárce ani četnými novelizacemi dosavadního OSŘ zřejmě nedosáhl takového stavu, který měl být cílem, naprosto logicky zde vyvstává potřeba nového kodexu.

Civilní řád soudní má být nástupcem stávajícího OSŘ z roku 1963. Jedním z nejdůležitějších přínosů nového zákoníku má být odstranění nekoncepčnosti stávající právní úpravy. Vycházet se bude ze sociální koncepce civilního procesu, která je postavená na dispoziční zásadě, modifikované zásadě projednací a principu procesní ekonomie.

3.3.1.2. Připravované změny

Tento nový kodex bude upravovat sporné řízení. Také dojde k přesunutí úpravy doručování do samostatných předpisů, bude upravena pravomoc, příslušnost i obsazení soudů a další související otázky - např. otázka zachování čtyřčlankové soudní soustavy nebo otázka úpravy řízení o hromadných žalobách. Exekucím řádem má být odstraněna dualita výkonu rozhodnutí a exekucí a naopak dualita přezkumu rozhodnutí správních orgánů v soukromoprávních věcech bude přesunuta do správního soudnictví. Přesunutí některých aktuálních ustanovení se týká také § 133a OSŘ nebo § 133b OSŘ, kdy první bude nově možné hledat

v antidiskriminačním zákoně, druhý v zákoně o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví.

Nově bude možné v kodexu nalézt i povinnost stran uvádět skutečnosti úplně, pravdivě a jednat poctivě, zavedení advokátských sporů, institut doznaných skutečností, zjednodušenou úpravu řízení v nepatrných věcech a především dojde ke změně koncepce dovolání na řádný opravný prostředek - účelem tohoto kroku je posílení právní jistoty.¹¹⁸

Z hlediska opravných prostředků se věcný záměr vrací k trojinstančnímu civilnímu řízení platnému do roku 1948. Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví nahradil tehdejší dovolání (revizi) jakožto třetí instanci stížností pro porušení zákona, tedy mimořádným opravným prostředkem. Polistopadovým vývojem institutu dovolání, které bylo navráceno jako opravný prostředek mimořádný byl sledován spíše cíl ulehčit dovolacímu soudu od značného zatížení. Byla zde zároveň snaha o posunutí rozhodovací činnosti, která by vedla k usměrňování a sjednocování judikatury. Návrat k trojinstančnosti řízení by mohl vést ke zlepšení dosavadní právní úpravy - konkrétně k eliminaci znevážení institut právní moci. Ta by měla působit závazně a z hlediska konečnosti skutečně, ne deklarovane. Řádné dovolání s úzce vymezenou přípustností by mohlo být řešením.¹¹⁹

Nepochybně zajímavým a zároveň kritizovaným institutem věcného záměru je tzv. trest pro svévoli. Takovým trestem by měl být potrestán dovolatel nebo advokát dovolatele, jestliže půjde o dovolání, které je podáno svévolně nebo za účelem průtahu. Věcný záměr se zavedením trestů pro svévoli inspiroval v Rakouském civilním řádu soudním. Odůvodnění je postaveno na skutečnosti, že dovolání je řádným opravným prostředkem a nemělo by tedy jeho prostřednictvím docházet ke zbytečnému prodloužení řízení resp. oddálení konečného řešení sporu. Oproti tomu se lze ohradit tím, že pokud je účastník řízení vybaven právem dovolání podat, je zároveň oprávněn ho i plně využít. I samotný fakt dokázat, jestli bylo dovolání podáno svévolně či za účelem průtahu věci by bylo značně obtížné, protože

¹¹⁸ C. H. BECK. Teze civilního řádu soudního. Právní zpravodaj, 21. 11. 2017.

¹¹⁹ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk, LAVICKÝ, Petr. Věcný záměr civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24. Str. 801-810.

i to, co by eventuálně soud dovodil jako svévolné může být poslední pokus, jakým se dovolatel svého práva domáhá a nejenom, že se nedomůže, ale bude za takový pokus i potrestán.¹²⁰

Z hlediska advokáta, který dovolání za dovolatele podal je jeho možného postižení trestem za svévolné podání v rozporu se stavovskými předpisy, kterými je advokátovi uložena povinnost hájit zájmy klienta pomocí všech dostupných prostředků, ke kterým dovolání bezpochyby patří. Lze tak očekávat, že počet posuzování svévolnosti podání nebude zanedbatelný.¹²¹ Takový stav bezpochyby zavalí dovolací soud další agendou, kterou bude třeba vyřešit. Tímto způsobem tedy v žádném případě nemůže dojít ke stavu, který je z hlediska rekodifikace právní úpravy dovolání žádoucí, a to ulevit Nejvyššímu soudu.

3.3.1.3. Kritika věcného záměru ČŘS

K věcnému záměru se kriticky staví občanskoprávní a obchodní kolegium NS. Kolegium považuje deklarovanou rekodifikaci civilního procesu za spornou, především v tom, že samotnému zpracování věcného záměru nepředcházela žádná důkladná analýza nebo diskuse, jakým způsobem a zda vůbec je stávající úprava nevyhovující a jestli je nutné ji rekodifikovat. Názor kolegia je takový, že teprve pečlivá analýza dosavadního stavu a věcné, nikoliv ideologické argumenty mohou určit skutečnost, že aktuální procesní úprava je absolutně nevyhovující a je tedy možné zvažovat, jakým směrem se má český proces vydat a jestli existuje zahraniční úprava, která by mohla být správným vzorem pro případný nový zákoník. Snaha o převzetí zahraničního modelu je do té doby kolegiem považována za potenciálně nebezpečnou a je třeba ji odmítnout.

Kolegium považuje dosavadní úpravu dovolacího řízení za praxí osvědčenou a vhodnou pro splnění základní funkce sjednocování judikatury. Pokud má být tato funkce naplněna, je třeba, aby bylo dovolání přípustné v zásadě u všech konečných rozhodnutí ve věci samé, bez ohledu na to, jestli jde o rozsudek nebo usnesení. Určitý majetkový cenzus nebo výjimky pro některé typy sporů (např. pracovní nebo

¹²⁰ *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*, 2017 [online]. Věcný záměr civilního řádu soudního. [cit. 7.3.2021]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz>

¹²¹ DUFFEK, Lukáš. Trestání advokátů podle věcného záměru civilního řádu soudního. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1-2. Str. 53-54.

spotřebitelské) je žádoucí a naopak vylučování některých oblastí z dovolacího přezkumu může vést ke vzniku tzv. krajového práva (tj. nežádoucí důsledek toho, že tyto oblasti nejsou sjednocovány) nebo ke sjednocování ÚS. Vzhledem k tomu, že ÚS má odlišnou roli, dochází k situaci, která není žádoucí ani koncepční. Podat dovolání proti procesnímu rozhodnutí by podle kolegia mělo být odůvodněnou výjimkou.

Dovolací řízení by mělo být nastaveno tak, aby NS mohl uskutečňovat svou funkci sjednocování judikatury a aby současně nemohlo dojít k jeho přetížení. Toho může být docíleno tím, že nebude docházet k vyjímání rozličných oblastí z dovolacího přezkumu nebo ke změně pravidel přípustnosti, nýbrž tím, že se zjednoduší způsob, jakým se nakládá s nepřípustnými dovoláními.¹²²

3.3.1.4. *Budoucnost ČŘS*

Důsledkem vlny kritiky věcného záměru ČŘS soudci NS, bylo, dnes již exministrem spravedlnosti Janem Kněžínkem na konci roku 2018 avizováno, že Ministerstvo spravedlnosti nebude usilovat o přijetí nového kodexu civilního řízení v aktuálním volebním období.¹²³ Je otázkou, zda takové stanovisko zaujímá i nynější ministryně spravedlnosti Marie Benešová, resp. jakým způsobem se k rekodifikaci postaví Ministerstvo spravedlnosti. Bliží se nové volební období a bylo by záhodno se na podzim začít znovu nějaké formě modernizace civilního procesu věnovat. Vzhledem k aktuální koronavirové situaci, bude názoru autora jakýkoliv krok, který by k rekodifikaci civilního procesu vedl, situací přímo podmíněn. V rozhovoru s místopředsedou Nejvyššího soudu Petrem Šukem z 18. února 2021 lze vyvodit, že ministerstvo může očekávat pomoc Nejvyššího soudu při budoucích pracích na novém kodexu.¹²⁴

¹²² REDAKCE BECK-ONLINE. Nejvyšší soud se (opět) kriticky vyjádřil k návrhu věcného záměru nového civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2018, č. 10. Str. 3-4.

¹²³ DIMUN, Petr, 2018 [online]. *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [cit. 15.3.2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz>.

¹²⁴ PASEKOVÁ, Eva, 2021 [online]. *Místopředseda Nejvyššího soudu Petr Šuk: Považuji za neudržitelné nastavení některých parametrů dovolacího řízení* [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz>.

3.3.2. Dovolání jako řádný opravný prostředek

Z výše uvedené kapitoly o ČRS vyplývá, že plánovaný kodex civilního řízení institut dovolání přejímá nikoliv jako opravný prostředek mimořádný, nýbrž jako opravný prostředek řádný. Tato myšlenka není civilnímu procesu cizí.

Už od doby josefinského všeobecného řádu soudního z roku 1781 nebo civilního řádu soudního z roku 1895 bylo dovolání vnímáno jako opravný prostředek řádný, kterým se dovolatel bránil rozsudku odvolacího soudu. „*Jest tedy dovolání zvláštním druhem procesních úkonů, totiž t. zv. opravným prostředkem. V teorii procesní, která rozlišuje řádné a mimořádné opravné prostředky, není sporu o tom, že dovolání z rozsudků druhé stolice právě tak jako odvolání z rozsudků první stolice a jako rekurs z usnesení soudních vůbec jsou opravné prostředky řádné na rozdíl od mimořádných opravných prostředků či mimořádných právních pomůcek, mezi něž se počítají hlavně žaloby o obnovu a pro zmatečnost.*”¹²⁵

Po druhé světové válce neodolal civilní proces zásahům sovětského vlivu. Zákonem 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví došlo k tomu, že dovolání bylo nahrazeno stížností pro porušení zákona (dříve stížnost pro zachování zákona). Tato stížnost byla chápána jako zvláštní forma soudního dozoru. Tato zákonná forma i přes pravidelně se opakující hlasy pro návrat dovolání byla zachována, nevyhnula se ale mnoha novelizacím (např. zákonem č. 66/1952 Sb., zákonem č. 68/1952 Sb., zákonem č. 52/1954 Sb., zákonem č. 38/1961 Sb., nebo zákonem č. 62/1961 Sb., o organizaci soudnictví). Tyto změny se samotného řízení netýkaly. Až OSŘ přinesl v roce 1963 změny v omezení lhůty pro podání stížnosti nebo v legitimaci k podání stížnosti a rozhodnutí o ní. Ani dalšími novelami OSŘ ale nedošlo ke změně pojetí stížnosti pro porušení zákona.¹²⁶

Po pádu režimu byl znovuzaveden institut dovolání až novelou OSŘ z roku 1991 (novela č. 519/1991 Sb.). Tato novela však stav do roku 1949 nenavrátila a dovolání přinesla jako opravný prostředek mimořádný. Bylo to způsobeno tím, že slovenští poslanci Federálního shromáždění nesouhlasili s tím, aby „*o dovoláních*

¹²⁵ BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Brno - Praha: Nakladatelství „Orbis“ Praha XII, 1935. Str. 15.

¹²⁶ Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [online]. Věcný záměr civilního řádu soudního. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz>.

proti rozsudkům nejvyšších soudů jako soudů odvolacích rozhodoval meritorním rozhodnutím Nejvyšší soud ČSFR, přičemž stanovisko těchto poslanců připouštělo, aby o nich rozhodoval Nejvyšší soud ČSFR až po jejich právní moci a nikoliv meritorním rozhodnutím s tím, že konečný výsledek řízení nemohl vyznít na potvrzení nebo změnu napadeného rozhodnutí“.¹²⁷

Dovolání jako řádný opravný prostředek je v rámci Evropy používanou koncepcí, hlavně v Německu a v Rakousku. Z hlediska věcného záměru tak přísluší dovolání vyjma devolutivního i suspenzivní účinek.

V odborných kruzích existuje názor, že příčinou zavedení suspenzivního účinku může dojít ke zvýšení počtu napadaných rozhodnutí a tím ke zpomalení řízení. Oproti tomuto tvrzení hovoří skutečnost, že statisticky nesouvisí počet věcí, kterými se NS zabývá, s tím, jestli bude dovolání svou povahou řádným nebo mimořádným opravným prostředkem. Po účinnosti novely 404/2012 Sb. nápad věcí znatelně vzrostl a to za situace, kdy je dovolání opravným prostředkem mimořádným. Před nabytím účinnosti této novely, byl počet civilních věcí které byly napadeny dovoláním 3914.¹²⁸ Počet nápadů dovoláním se znatelně zvyšoval, tento trend byl zpomalen až novelou č. 296/2017 Sb. v roce 2018.¹²⁹ Aktuální situaci můžeme pozorovat na roku 2019, kdy se v agendě civilních dovolání dokonce přesunulo 1970 nevyřízených věcí do roku 2020. Naopak rok 2020 byl odlišný tím, že v důsledku koronavirové krize byl zaznamenán snížený nápad nových věcí z 4340 za rok 2019 na 3927 za rok 2020. I přesto bylo k 31. 12. 2020 nevyřízeno 1663 civilních dovolání.¹³⁰

Změna dovolání z mimořádného na řádný opravný prostředek je podmíněna dvěma hlavními důvody - větší respekt k institutu právní moci rozhodnutí a lepší nastavení přípustnosti dovolání. V případě, kdy bude přípustnost dovolání vymezena vhodnými a jasnými mantinely, nemusí vůbec dojít ke zvýšení nápadu u řádné třetí

¹²⁷ RUBEŠ, J. Kodifikace a rekodifikace civilněprocesních předpisů u nás. Právní praxe, 1993. Str. 135.

¹²⁸ *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*, 2017 [online]. Věcný záměr civilního řádu soudního. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz>.

¹²⁹ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2020 [online]. Ročenka Nejvyššího soudu 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

¹³⁰ *Nejvyšší soud České Republiky*, 2021 [online]. Statistika nejvyššího soudu za rok 2020. [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>.

soudní instance, resp. zvýšení množství práce pro NS. Naopak by mohlo dojít k celkovému zlepšení situace. Účelem dovolání by tedy mělo být napravení nesprávného rozhodnutí ve prospěch dovolatele a také sjednocovat judikaturu obecným soudům v otázkách, které jsou NS předkládány. Přípustnost dovolání by tedy měla být omezena na nejzávažnější rozhodnutí, a jasnou formou pro stěžovatele, resp. pro jeho zmocněnce nebo advokáta. Vzhledem k tomu, že se nejedná o lehký úkol, autoři věcného záměru tvrdí, že jej lze splnit kombinací níže uvedených kritérií:

- dovoláním lze napadnout pouze rozsudek soudu druhého stupně,
- dojde ke jmenovitému vyloučení některých věcí s více skutkovou problematikou (např. věci rodinného práva),
- taktéž jsou vyloučeny spory do určité hodnoty předmětu řízení,
- kritérium difformity (není možné podat dovolání u potvrzujících rozsudků soudu druhého stupně),
- odvolací soud má povinnost vyslovit ve výroku rozsudku přípustnost dovolání, pokud se jedná o otázku zásadního významu a současně by podle předchozích podmínek nebylo možné dovolání podat, touto podmínkou přípustnosti by byl NS vázán.¹³¹

Všechny tyto podmínky musí být v souladu s judikaturou¹³², která zakládá podmínku, že veškeré podmínky přípustnosti musí být pro stranu vymezeny jednoznačně, aby byly srozumitelné. Straně, resp. jejímu advokátu je tímto umožněno více se soustředit na argumentaci, než na samotné odůvodnění přípustnosti dovolání. Zajímavá je i myšlenka tzv. výjimečného dovolání, které by nemuselo splňovat podmínku přípustnosti ve výroku odvolacího soudu, ale bylo by určeno od předem stanovené částky, např. 100 000 Kč.¹³³

¹³¹ LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2. Str. 11-21.

¹³² Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11.

¹³³ LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2. Str. 11-21.

3.3.3. Rozhodování o přípustnosti jiným soudem

V současné době je ke zkoumání přípustnosti dovolání oprávněn pouze soud dovolací (ustanovení § 239 OSŘ). Vzhledem k faktu, že NS je momentálně značně zatížen, nabízí se otázka, zda by bylo vhodné delegovat tuto pravomoc na jiný soud.

Výše zmíněné ustanovení upravuje funkční příslušnost dovolacího soudu k jeho pravomoci přípustnost dovolání zkoumat. Dovolacím soudem je podle ustanovení §10a OSŘ pouze NS, kterému věc překládá soud prvního stupně. U soudu prvního stupně můžeme mluvit o jakémsi „předběžném“ posouzení přípustnosti, zkoumá totiž, zda podané dovolání obsahuje všechny náležitosti, které obsahovat má, zda je podáno ve lhůtě a osobou k tomuto úkonu oprávněnou.¹³⁴

Úkony soudu prvního stupně jsou podrobněji rozebrány v jiné části a vzhledem k uvedeným skutečnostem autor nepovažuje za řešení rozšířit okruh podmínek přípustnosti o kterých by soud prvního stupně mohl rozhodovat namísto soudu dovolacího, aby došlo z hlediska množství práce k jeho odlehčení. Důvodem by mohl být fakt, že soud prvního stupně aktuálně řeší přípustnost podaného dovolání z hlediska dodržení lhůty a naplnění subjektivních podmínek přípustnosti dovolání. Na právní jistotě by, podle názoru autora, nepřidalo, pokud by soud prvního stupně jako soud nejnížší instance posuzoval objektivní přípustnost dovolání namísto soudu dovolacího. Takovým dovoláním totiž dovolatel napadá rozhodnutí odvolacího soudu, jehož autorita je z hlediska právní závaznosti rozhodnutí o stupeň výš než tomu je u soudu prvního stupně.

Otázkou tedy je, zda je vhodné delegovat tuto agendu na soud odvolací, protože jde o soud, proti jehož rozhodnutí dovolání směřuje. Ačkoliv je odvolací soud ve věcném záměru civilního řádu soudního nadán pravomocí rozhodnout o přípustnosti za podmínek, které musí být splněny, názor autora je takový, že v případě, kdy by na odvolací soud byla přenesena pravomoc rozhodnout o přípustnosti dovolání, které brojí proti rozhodnutí téhož soudu, mohlo by zde docházet k určité formě podjatosti a to i za předpokladu výměny senátu.

¹³⁴ SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9. Str. 898.

Další variantou, která by mohla takový problém eliminovat, je přenést agendu na jiný odvolací soud, než na ten, který vydal rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje. V takovém případě by riziko podjatosti soudců bylo minimální. Na druhou stranu, jistě si každý dovede představit, jaký by v celém soudním systému nastal zmatek. Např. by mohlo jít o situaci, kdy dovolání, které brojí proti rozsudku Krajského soudu v Plzni, je nejprve podáno u Okresního soudu Plzeň-město, který rozhodoval v první instanci, aby byly provedeny úkony soudu prvního stupně. Následně, když podání splňuje podmínky, které jsou zkoumány soudem první instance, okresní soud Plzeň-město následně zašle spis Krajskému soudu, třeba v Českých Budějovicích, aby rozhodl o přípustnosti podaného dovolání a v případě, kdy rozhodne kladně, spis zaslal Nejvyššímu soudu.

Užitím výše popsaného řešení by zřejmě došlo k jakémusi odbřemenění dovolacího soudu, ale zároveň k zatížení ostatních článků soudní soustavy. Takové řešení rozhodně nebude řešit stanovený problém. Vzhledem k výše uvedenému autor zastává názor, že delegací agendy rozhodování o přípustnosti dovolání na jiný článek soudní soustavy nedojde k vyřešení problému, kdy je NS přehlčen prací. Půjde ale o argument k již diskutované změně legislativy, tedy modifikaci právní úpravy přípustnosti, resp. určité zúžení podmínek přípustnosti tak, aby bylo možné podat dovolání jen proti úzce vymezenému okruhu rozhodnutí.

3.3.4. Regulace počtu dovolání

Rozvinutím myšlenky předchozí podkapitoly se práce dostává k další variantě, jak ulevit dovolacímu soudu od jeho aktuální přetíženosti. Jak bylo již zmíněno výše, řešením by mohlo být počet dovolání určitým způsobem regulovat, čímž by došlo k celkovému snížení jednotlivých nápadů, resp. ke zúžení okruhu rozhodnutí odvolacího soudu, vůči kterým by bylo možné dovolání podat. Otázkou bude jakým způsobem, resp. jakými prostředky nebo nástroji takového stavu docílit.

Novela č. 296/2017 Sb. s sebou přinesla určité změny, které svojí povahou a účelem měly za cíl počet jednotlivých nápadů u dovolacího soudu snížit a byly již popsány. Na otázku, jestli se to povedlo nelze jednoznačně odpovědět. Ačkoliv statistické údaje o počtu jednotlivých nápadů dovoláním, které jsou prací uvedeny výše, hovoří pro jakýsi úspěch u novely č. 296/2017 Sb., nejedná se o žádné závratné

číslo. Stále se stovky nevyřízených věcí přesouvají k řešení do dalších let a to rozhodně není žádoucím stavem. Aktuální situaci není možné brát v potaz, snížený nápad věcí je stavem, způsobeným epidemií koronaviru a data, která lze pozorovat, tak nemohou být objektivní. Ze zhodnocení výše uvedeného lze dovodit názor, že novela č. 296/2017 Sb. se nepovedlo zregulovat počet dovolání v takové míře, jakou měla za cíl a je tedy dalším pádným argumentem pro výraznější změnu právní úpravy přípustnosti, resp. celého institutu dovolání.

4. Závěr

Srovnáním historických souvislostí, resp. samotné povahy, podoby a vývoje institutu dovolání s nynějším mimořádným opravným prostředkem shodného názvu lze spatřit určitou rozpolcenost v samotném chápání jeho smyslu. Úvahy o tom, jestli má být dovolání řádným nebo mimořádným opravným prostředkem jsou na místě, stejně tak jako např. otázka potřeby nového kodexu civilního procesu. Takovým úvahám ale musí předcházet jednotný názor, kterým bude přímo vymezeno, jakým nástrojem má dovolání být.

Koncepce řádného dovolání, které navazuje na své historické kořeny, je v souvislosti s věcným záměrem civilního řádu soudního přijímána převážně kriticky. Znovuzavedením takového institutu by zřejmě nedošlo ke snížení velkého množství nápadů, které je dovolací soud nucen řešit. Na druhou stranu by nová koncepce dovolání neměla být ani příčinou jejich zvýšení.

V kontextu s četnými polistopadovými novelizacemi zatím nebylo nalezeno ideální nastavení přípustnosti, resp. dovolání jako takového a dovolacího řízení, které by bylo schopné aktuálně reflektovat a řešit zatížení Nejvyššího soudu. Z nabízených řešení by dozajista bylo možné vybrat takové řešení, kterým by se podařilo počet dovolání snížit. Co jasné není je schopnost takového řešení obstát při dalším novelizování OSŘ v souvislosti se změnami společensko-ekonomických poměrů, se kterými je jakýkoliv budoucí vývoj spojen.

Z pohledu účastníka řízení je úprava civilního procesu poměrně složitá a znesnadňuje mu účinně se domáhat svých práv. Zároveň zde chybí jednotná koncepce - pouhou novelizací kodexu vybudovaného na základě diametrálně odlišných ideí, není možné docílit smysluplných změn. Naopak se dostáváme do fáze, kdy bude právní úprava vzhledem k jejím nesčetným novelizacím, stále více nepřehledná. Ačkoliv má věcný záměr civilního řádu soudního své „mouchy“, autor se přiklání k názoru, že pro úspěšně nastavené a funkční dovolání, resp. celý civilní proces je třeba dosavadní OSŘ nahradit novým zákoníkem.

5. Resumé

This graduate thesis deals with the topic “extraordinary appeal”. In the current legal regulation, an extraordinary appeal (appellate review) is rather untraditionally viewed as an extraordinary remedial measure. The thesis is divided into two sections. The first section describes the development of the institute of appellate review in historical context and its contemporary form influenced by its development. In the second section the question is discussed whether or not the current state and form of appellate review is desirable. The author of this thesis reflects *de lege ferenda*; apart from the characteristics of the subject-matter of the Civil Procedure Code, he also addresses the question if it is desirable to continue with amendments to the current legal regulation or if a recodification of the Czech Civil Procedure should be made.

A comparison of the historical context, or more precisely the nature, form and development of the institute of appellate review with the contemporary remedial measure of the same name itself might be a little misleading. Hence, contemplations about appellate review being a regular or an extraordinary remedy are in place; just as contemplations about the need of an updated Civil Procedure. However, a unified opinion on the nature of an appeal must precede these contemplations.

The concept of a regular appellate review stemming from its history is viewed and accepted with criticism. From the participants’ perspective, the Civil Procedure is quite complicated and it hinders him or her from an effective claim to his or her rights. At the same time, re-establishing of such an institute is unlikely to reduce the number of cases that the Appellate court has to deal with. On the other hand, the new understanding of appellate review should not cause an increase in cases either.

In the light of numerous amendments passed after November 1989, there has been no effective and ideal solution to the strain the Supreme Court has to deal with due to the admissibility of many appellate reviews and their proceedings. Surely, there are such solutions from the offered options that would allow reducing the number of appellate reviews; however, what remains unclear is the ability of such amendment to stand the test when the Rules of Civil Procedure are amended again in the future due to changes in socioeconomic conditions connected to any future development. The Czech Civil Procedure Code is lacking a unified concept and

a mere amendment of a Code based on absolutely distinct thoughts cannot provide any meaningful transformations. Should a new Civil Procedure Code not be passed, a desire for an ideal concept of appellate review is an utopia.

6. Seznam použitých pramenů

6.1. Odborná a komentářová literatura

BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Brno - Praha: Nakladatelství „Orbis” Praha XII, 1935.

BUREŠ, Jaroslav a Ljubomír DRÁPAL. Dovolání podle občanského soudního řádu. Praha: C.H. Beck, 1994. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 80-7049-087-x.

DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

LAVICKÝ, Petr. Civilní proces. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1.

LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3.

RUBEŠ, J. Kodifikace a rekodifikace civilněprocesních předpisů u nás. Právní praxe, 1993.

STANISLAV, Antonín. Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-860-7.

SVOBODA, Karel a Klára TRNĚNÁ. Dovolání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-685-2.

SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9.

SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6.

KOCOUREK, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-292-2.

6.2. Odborné články

BENÁK, Jaroslav. Přípustnost ústavní stížnosti proti rozhodnutím, jež předcházela podání civilního dovolání. Právní rozhledy, 2019, č. 19.

C. H. BECK. Teze civilního řádu soudního. Právní zpravodaj, 21. 11. 2017.

DUFFEK, Lukáš. Trestání advokátů podle věcného záměru civilního řádu soudního. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2.

HAMULÁKOVÁ, Klára. Posuzování přípustnosti opravných prostředků z hlediska „bagatelnosti“. Právní rozhledy, 2020, č. 22.

KOZEL, Roman. Mimořádné opravné prostředky podle OSŘ do r. 1991 a nyní. Právní rozhledy, 1999, č. 3.

LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2.

LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2.

PAVLIŠ, Tomáš, DEDUCH, Jiří. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. Právní rozhledy, 2014, č. 5.

REDAKCE BECK-ONLINE. Nejvyšší soud se (opět) kriticky vyjádřil k návrhu věcného záměru nového civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2018, č. 10.

SHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. Bulletin advokacie, 1997, č. 6-7.

ŠUSTOVÁ, Jana. Advokátní přímus dnes a zítra. Právní rozhledy, 2014, č. 22.

VLASÁK, Michal. Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu. Právní rozhledy, 2009, č. 9.

WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk, LAVICKÝ, Petr. Věcný záměr civilního řádu soudního. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24.

6.3. Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

6.4. Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. II ÚS 968/18

Nález Ústavního soudu ze dne 9. února 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16

Nález Ústavního soudu ze dne 24. srpna 2016, sp. zn. II. ÚS 1138/15

Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05

Sdělení Ústavního soudu č. 32/2003 Sb., o postupu týkajícím se výkladu přípustnosti a lhůty k podání ústavní stížnosti při souběžném podání ústavní stížnosti a mimořádného opravného prostředku s výjimkou obnovy řízení.

Tieze a Semeráková proti České republice, 13. října 2011, stížnosti č. 26908/09 a 30809/10

Adamíček proti České republice, 12. října 2010, stížnost č. 35836/05

GECO, a. s. proti České republice, 21. září 2006, stížnost č. 4401/03

Vodárenská akciová společnost, a. s. Proti České republice, 24. února 2004, stížnost č. 73577/01

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. září 2020, sp. zn. 31 Cdo 684/2020, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2014, sp. zn. 21 Cdo 1681/2004, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2007, sp. zn. 28 Cdo 3113/2007, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2006, sp. zn. 22 Cdo 778/2005, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 29 Cdo 2280/2008, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 551/2006, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003, uveřejněné pod č. 3/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2010, sp. zn. 30 Cdo 594/2010, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2004, sp. zn. 22 Cdo 1539/2004, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2015, sp. zn. 21 Cdo 15/2014, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2015, sp. zn. 25 Cdo 2374/2015, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2012, sp. zn. 29 NSČR 6/2012, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2010, sp. zn. 28 Cdo 3812/2009, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 1999, sp. zn. 2 Cdon 376/96, dostupné na www.nsoud.cz.

6.5. Ostatní zdroje

DIMUN, Petr, 2018 [online]. *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [cit. 15.3.2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz>

Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., obecná část

Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [online]. Věcný záměr civilního řádu soudního. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz>

Nejvyšší soud České Republiky, 2018 [online]. Občanskoprávní a obchodní kolegium [cit. 14.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>

Nejvyšší soud České Republiky, 2020 [online]. Ročenka Nejvyššího soudu 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>

Nejvyšší soud České Republiky, 2021 [online]. Statistika nejvyššího soudu za rok 2020. [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>

PASEKOVÁ, Eva, 2021 [online]. *Místopředseda Nejvyššího soudu Petr Šuk: Považuji za neudržitelné nastavení některých parametrů dovolacího řízení* [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz>

Nejvyšší soud České Republiky, 2018 [online]. Nejvyšší soud [cit. 2.3.2021]. Dostupné z: <https://nsoud.cz>

Jednací řád Nejvyššího soudu (ve znění změn jednacího řádu Nejvyššího soudu, které nabyly účinnosti dne 1. ledna 2007, 1. ledna 2008, 1. září 2016 a 29. listopadu 2017)